

ОБЕРЕГИ

СВЯТО
ВЕСНИ

стор. 6-7

КРИМСЬКІ
НОТАТКИ

НОМАН
ЧЕЛЕБІДЖІХАН

стор. 10-11

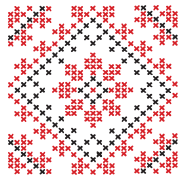
НАУКА
І ТЕХНІКА

РАКЕТИ
ЗАСЯДЬКА

стор. 14

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№9 | 2 березня 2018

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

СВІТЛИНИ МАЙДАНУ

стор. 4

АКТУАЛЬНО

МОВНІ ВИКЛИКИ І РЕАКЦІЯ МІНКУЛЬТУ

СТОП. 2-3

Фото Валерія ЛЕЩІНСЬКОГО, L&V Studio

ЗАЯВА ТАРАСА МАРУСИКА І ЛИСТ ОЛЕКСАНДРА ВОВЧЕНКА

Я кілька разів відкладав оприлюднення моєї заяви про відставку з посади заступника голови Координаційної ради з питань застосування української мови в усіх сферах суспільного життя України при Міністерстві культури України, яку зачитав на останньому засіданні Коордради 26 вересня 2017 року і передав новому голові Коордради, заступникові міністра Юрієві Рибачуку.

Чому не зробив відразу? Бо більшість членів Коордради, окрім одного, попросили мене відкликати заяву. Зваживши на це, я відповів, що не відкликати, поки не дочекаюся від Міністерства відповіді на порушені в документі питання, і до того часу не робитиму її публічною.

Відповідь на звернення громадян надається не пізніше, як за 1 місяць. Тож я чємно почекав, а тоді написав Ю. Рибачуку спочатку на і-мейл, тоді на фейсбук. Відтак подзвонив у приймальню, і мене заповнили, що йому негайно передадуть інформацію. Але жодного знаку. Напередодні самого нового року, після наради у віце-прем'єра В. Кириленка, я запитав у пана Юрія, коли одержу відповідь. Той скоромовкою відповів: «Одержите».

Отже, громадяни одержують відповідь через місяць, а заступник голови Коордради – ніколи, тобто вже майже 5 місяців.

Останньою краплею, яка перепопилла чашу мого терпцю і зіграла роль «спускового гачка» для моєї заяви, стало те, що Міністерство не надало мені на підпис протокол засідання, яке я проводив 7 лютого 2017 року (про це – в заяві), і це стало предметом для спекуляцій і наклепів на мене. Вже й другий рік пішов, а протоколу немає.

Майже два роки тому, коли я виступив співініціатором створення Коордради, був зовсім іншої думки про міністра Євгена Нищука. Мушу з великим жалем

констатувати, що я глибоко помилюся. Є. Нищук – фігура несамостійна. Ба більше – аналіз свідчить, що він є маріонеткою Банкової. На превеликий жаль, Україні майже ніколи не таланило на міністрів культури.

Хочу подякувати членам Коордради, які висловили мені довіру під час обрання на посаду заступника голови Коордради. І прошу розуміння.

Текст заяви:

«Членам Координаційної ради з питань застосування української мови в усіх сферах суспільного життя України при Міністерстві культури України»

ЗАЯВА

Звернутися до вас із цією заявою змусили мене конкретні обставини, а саме позиція Міністерства культури щодо Коордради і щодо мене як заступника голови цього дорадчого органу.

Від самого початку діяльність Коордради була доволі неупорядкованаю. Спочатку я пояснював це організаційним становленням, а також реорганізацією структури Міністерства, яка почалася майже синхронно зі створенням Коордради.

Проте вже восени 2016 року деякі речі мене почали дивувати, і чимраз більше. Коли на вході до Міністерства довелось не раз натикатися на російську мову охорони і небажання декого з охо-

ронців переходити на українську (окрім того, одержував відповідні звернення й коментарі в соціальній мережі), я вирішив запропонувати проект наказу міністра «Щодо обов'язкового застосування державної мови працівниками Міністерства». Пропонував я такий документ двічі, але перша заступниця міністра, яка очолювала тоді Коордраду, Світлана Фоменко не підтримала цю ініціативу. Аргументованих пояснень від мови від такого наказу я так і не одержав, але, перетнувшись уїї кабінеті з новою російськомовною радницею міністра з економічних питань, яка раніше працювала у Вінницькій міській раді, зрозумів, чому мовний наказ саботується.

Ще одним дзвіночком стала фактична відмова міністра надати на прохання судді-доповідача Конституційного суду України Ігоря Сліденка лист на ім'я голови КСУ з проханням долучити мене до розгляду закону «Про засади державної мовної політики» в листопаді 2016 року. Суддя-доповідач запросив на ті засідання трьох експертів з мовних питань: Сергія Головатого, Павла Гриценка і мене.

Ще один аспект був пов'язаний із проведенням засідань Коордради. Кілька разів я мав розмову зі Світланою Фоменко про те, що в умовах великого завантаження першої заступниці міністра та структурної реорганізації, коли відділ мовної політики на папері перевели в новостворене Управління з питань мовної політики та літератури, вилучивши його з Департаменту у справах релігій та національностей, як заступник голови Коордради повинен погоджувати порядок денний засідань. Світлана Фоменко погодилася, що це очевидні речі, але порядки денні зі мною практично не погоджувалися. Апелювати не було до кого, бо заступник директора Департаменту Михайло Подюк залишався формальним членом Коордради, а керівник Управління Лариса Нікіфоренко членом цієї ради ще не була.

Останньою краплею стало засідання Коордради 7 лютого цього року, яке я вперше вів як заступник, тому що голова Коордради Світлана Фоменко спочатку майже два тижні затягувала скликання дорадчого органу, а тоді вирішила доручити це мені. Головним і, як потім виявилось, єдиним питанням на тому засіданні був розгляд і підтримка законопроекту «Про державну мову», який робоча група, створена рішенням Коордради, опрацювала під керівництвом професора Володимира Андрійовича Василенка з вересня по грудень 2016 року. Член Коордради Лариса Ніцой нав'язала голосування з приводу мови освіти, а пізніше неодноразово звинувачувала мене у фальшуванні голосування. Цим інсинуаціям можна була покласти край, продемонструвавши протокол засідання від 7 лютого 2017 року. Однак, незважаючи на мої кількарізові прохання надати такий протокол на підпис, я його досі не одержав.

Чому це було зроблено, мені не зовсім зрозуміло, тим більше, що за два тижні до попереднього засідання, 18 травня, я зустрічався з керівництвом Управління і відділу мовної політики, все було обговорено й мені обіцяно протокол. А 30 травня я випадково дізнався, що засідання Коордради відбудеться 1 червня, але я і-мейл не одержав, бо в моєму і-мейлі вперше було зроблено невеличку помилку: в написанні англійською marusyk замість s поставили z: maruzuk. 30 травня 2017 року я надіслав членам Коордради і-мейл з поясненням цієї кричущої ситуації, повідомивши, що не буду на засіданні саме з цих причин. Цей електронний лист був проігнорований.

Проаналізувавши це й інше (дрібніших речей у цієї заяві не торкатимусь), я дійшов висновку, що Міністерство культури і міністр не вельми зацікавлені в тому, щоб вплив Коордради на мовну ситуацію в Україні був дієвий, особливо в делікатних політичних ситуаціях. Тому тепер мені й не дивно, що мої намагання скликати Коордраду, щоб вплинути на зміст проекту Постанови КМУ «Про організацію проведення атестації осіб, які претендують на вступ на державну службу, щодо вільного володіння державною мовою», не увінчалися успіхом, а постанова набула чинності в спотвореному щодо закону «Про державну службу» вигляді.

Крім того, знаю, що в міністерських колах народилася ідея нейтралізувати мене на посаді заступника голови Коордради шляхом змін до статуту й обрання ще одного заступника голови.

Нагадаю, що я був ініціатором створення Коордради і домігся зустрічі ініціативної групи з Міністром, після чого він підписав наказ про створення цього дорадчого органу. Тому я вважав необхідною таку заяву, перед тим, як подякувати членам Коордради, які довірили мені посаду заступника голови, а також з метою полегшити роботу ініціаторам моєї нейтралізації.

З огляду на сказане, подаю у відставку з посади заступника голови Координаційної ради з питань застосування української мови в усіх сферах суспільного життя України при Міністерстві культури України.

26 вересня 2017 року Тарас Марусик

«ДІЄВА РЕАКЦІЯ» НА КОНКРЕТНІ ЗАПИТАННЯ?

5 січня 2018 р. № 01/003–2018
Міністру культури України
п. Нищуку Є. М.

Про надання інформації щодо мовної політики

Вельмишановний Євгене Миколайовичу!

«...Не випадково відновлення незалежної державності України наприкінці ХХ століття було спричинене і усвідомленням українською елітою, і переважно більшістю українців того факту, що українська мова як найважливіша ознака буття української нації опинилась під загрозою повного знищення. Без повноцінного функціонування української мови в усіх регіонах України українській нації загрожує втрата статусу і ролі титульної і державотворчої нації та, врешті, поступове зникнення з етнічної та політичної карти Європи. Зникнення української мови є тотальною загрозою національній безпеці України, загрозою самому існуванню української нації і української держави».

На жаль, ця загроза продовжує існувати, збільшуючись щоденно. Але її вперто не хочуть «бачити» високопосадовці Міністерства культури України, які за своїми функціональними обов'язками мають бути лідерами у створенні комплексної системи популяризації та розширення застосування в усіх сферах суспільного життя державної української мови як одного з дуже важливих чинників національної безпеки України. Тому просимо Вас особисто, Євгене Миколайовичу, взяти під контроль цей важливий напрям діяльності і дати оцінку ефективності діяльності Управління мовної політики та літератури, а також усім іншим відповідальним за цей напрям посадовцям, що працюють у структурі Міністерства. Згідно із Законами України «Про публічну інформацію» та «Про інформацію»,

просимо повідомити про результати здійснення державної мовної політики Міністерством культури у 2017 році:

- Які проекти законів України, указів Президента, постанов Уряду напрацьовано щодо реалізації «Концепції державної мовної політики», затвердженої Указом Президента України від 15.02.2010 р. № 161/2010?

- Чи здійснювалося мовне планування на близьку й віддалену перспективу і чи розроблялися комплексні заходи для виконання Указу Президента України № 534/2016 «Про пріоритетні заходи щодо сприяння зміцненню національної єдності та консолідації українського суспільства, підтримки ініціатив громадянської освіти у цій сфері» в частині «... розширення сфери застосування української мови як одного з найважливіших чинників національної самобутності українського народу, гарантії його національно-державної суверенності...»?

- Чи координувалася діяльність міністерств і відомств у частині, що стосується питань мови, для забезпечення консолідації мовної політики та концентрації зусиль на пріоритетних напрямках?

- Як організаційно забезпечено ухвалення й видання сучасної редакції Українського правопису, його впровадження в офіційно-діловий вжиток, книговидання, практику навчальних закладів, ЗМІ тощо?

- Чи запроваджено постійну систему заохочень та інформаційної підтримки активних провідників державної мовної політики (осіб, підприємств, державних та недержавних установ, організацій, навчальних закладів тощо)?

- Чи спільно з науковими usernameнами та громадськими організаціями здійснювався моніторинг мовної ситуації в Україні?

- Чи виявлялися порушення мовного законодавства та чи запобігали їх пошкодженню?

- Чи порушувалися питання про притягнення до дисциплінарної, адміністративної та судової відповідальності винних у грубих порушеннях законодавства стосовно вживання української мови як державної та інших мов?

- Чи аналізували зарубіжний досвід мовної політики та мовного планування та чи використовували його раціональні елементи у своїй діяльності?

- Чи спільно з Міністерством закордонних справ України, МОН України та іншими відомствами планували й координували заходи щодо захисту мовних прав українців за кордоном, чи вели пропаганду української мови й культури у світі?

- Через які ЗМІ інформували суспільство про мовну ситуацію в країні, чи висвітлювали актуальні проблеми мовної політики та обговорювали шляхи їх розв'язання?

- Чи взаємодіяли з органами місцевої державної влади та органами місцевого самоврядування з питань реалізації мовної політики держави та з метою одержання інформації про мовну ситуацію на місцях і планування мовної політики з урахуванням місцевих особливостей?

- Чи передбачено в державних обласних і районних адміністраціях посаду відповідального за проведення державної мовної політики, за застосування української мови в усіх сферах суспільного життя?

- У яких містах і скільки є постійних навчальних центрів української мови для фахівців (список з адресами і контактними телефонами)?

- Яких заходів ужито для усунення диспропорції між кількістю видань засобів масової інформації і їхніх накладів (газет, журналів, інформаційних бюлетенів тощо) державною мовою і мовою національної меншини?

- Що зроблено для забезпечення громадян України виданнями художньої й науково-популярної літератури українською мовою – здеешевлення їх, збільшення накладів, розширення мережі збуту?

- Чи розроблено, видано й розповсюджено за державного сприяння українськомовні довідники з термінології, професійної лексики, конструювання, технологій для фахівців усіх галузей України?

- Чи видавалися самовчителі української мови або посібники для фахівців (хто автор, назва видавництва, його розташування, наклад)?

- Чи проведено апробацію державного стандарту української мови як іноземної з метою його затвердження Кабінетом Міністрів?

- Чи створено Науково-методичний центр оцінювання рівнів володіння українською мовою для централізованого антикорупційного виготовлення екзаменаційних матеріалів перевірки компетентностей з української мови?

- Яка кількість екскурсив України проводить екскурсії тільки іноземними мовами (дані по областях і в столиці, яка їх частка від загальної кількості)?

- Чи розроблено заходи щодо збільшення українськомовних вистав для дітей та юнацтва в театрах Харкова, Одеси, Дніпра, Миколає-

ва, Херсона, Запоріжжя, Чернігова, Херсона, Запоріжжя, Чернігова, Дніпропетровська, Луганщини?

- Коли буде проведено міжвідомчу нараду щодо прийняття пропозицій, викладених у «Громадській антикорупційній експертизі «Порядку проведення атестації претендентів на державну службу щодо вільного володіння державною мовою», згідно з рекомендацією Координаційної ради від 26 вересня 2017 р.?

- Чи розроблено заходи щодо переведення закладів позашкільної системи освіти на державну мову викладання?

- Що зроблено для проведення державною мовою телевізійних шоу-програм за участю дітей?

- Чи готуються заходи щодо обов'язкового дублювання державною мовою інформаційних, аналітичних, пізнавальних текстів, розміщених на інтернет-сайтах і порталах, призначених для громадян України?

- Коли буде передано до Кабінету Міністрів для затвердження проект Стратегії популяризації української мови, підготовлений відділом мовної політики Міністерства культури?

- Коли буде направлено до Адміністрації Президента проект Указу щодо Року утвердження української мови?

- Чому не проводяться з 26 вересня 2017 року засідання Координаційної ради з питань застосування української мови в усіх сферах суспільного життя України при Міністерстві культури України?

З надією на отримання відповіді – голова Громадської спілки «За українськомовний Київ» Олександр Вовченко

На цей лист уже прийшла відповідь – відписка, яку навіть немає сенсу цитувати. Міністр культури України намагається пересидіти мовні виклики в кушах. Євген Нищук не доклав жодних зусиль для того, щоб цей рік став роком української мови, про що його просила велика кількість поважних людей та офіційних установ. Очевидно, українську мову та її статус треба боронити не лише від зовнішніх захисників так званого «рускоязычного населення», не лише від п'ятої колони в самій Україні, але й від окремих представників української політичної верхівки та їхніх маріонеток у міністерствах.

ЩЕ РАЗ ПРО ПРОБЛЕМИ МУЗЕЙНОЇ ГАЛУЗІ

Нещодавні події навколо Національного музею історії України, аварія тепломережі в Музеї Гончара, здавалося, мали б стати вагомим приводом для обговорення проблем у музейній галузі.

Але, судячи з майже двотижневого мовчання Міністерства культури України, не говорячи вже про вищі органи влади, це мало кого бентежить.

А говорити є про що. Варто лише пригадати торішні публікації з приводу стану пам'яток у розташованому поряд із Музеєм Гончара не менш багатотрагедальному Національному Києво-Печерському історико-культурному заповідни-

вданням, вочевидь, як і способом розв'язання нагальних проблем, Міністерство вважає лише формалізоване адміністрування з «перетрахуванням» керівних кадрів. До речі, за останні вісім років Міністерство культури так захопилася цією простою методикою, що встигло замінити в Заповіднику трьох директорів і чотирьох виконавців обов'язки гендиректора з малозрозумілою перспективою і користю для розвитку Заповідника. І за останні півроку Міністерство ніяк не спроможеться провести конкурс на призначення гендиректора у Києво-Печерський заповідник, мабуть, не розуміючи, як це зро-

ку. Проблеми з утриманням його території, з періодичними зсувами або провалами ґрунту (черговий стався нещодавно), збереженням будівель і споруд, монастирської забудовою, що й для багатьох інших музейних установ стало буденністю – нікуди не поділися. І те, що сталося в Музеї Гончара – абсолютна щоденна реальність так само і для Заповідника, що має спільні застарілі і вкрай зношені технічні мережі. Можливі втрати важко навіть уявити, вони у жодній спосіб не зіставні з гіпотетичними 40 млн гривень на усунення наслідків аварії в Музеї Гончара.

Але обнадійливі запевнення з інвентарної промови міністра щодо пріоритетності для нього пам'ятоохоронної галузі відійшли в далеке дворічне минуле. Добре опанувавши амплу міністра, пан Нищук воліє випроминювати позитив на урочистих заходах із палкими бадьорими меседжами для громадськості й музейної спільноти. А щодо проблем, то, як свідчить остання заява прес-служби Міністерства з приводу подій навколо Національного історичного музею, – «таміхнєт!»

З цього складається лише один невтішний висновок, що своїм головним і відповідальним за-

бити чесно і прозора, а не кулуарно, за звичкою.

Тимчасом і за теперішнього керівництва пам'ятоохоронної галузі, якою безпосередньо опікуються міністр та його вже не менш «услужлена» у колах забудовників заступниця Мазур, мартиролог зруйнованого і втраченого в Україні, зокрема і на території Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника, щорічно лише невпинно зростає і поповнюється новими пам'ятками.

За такої «підтримки», музейники мусять щодня боротися за збереження національної культурної спадщини лише власними силами: адже воно легше замінити директора, коли і попередник, і наступник, і Міністерство, ясна річ, ні за що не відповідають. І головне – не треба нічого кардинального і суттєво змінювати.

Може, тому очевидними стають наслідки такого міністерського стилю керівництва і уваги до пам'ятоохоронної та музейної галузі, флагами яких, як Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, дедалі більше нагадують російський прапор «Кузнецов», що ось-ось...

РЕПОРТЕР ДО ОСТАННЬОГО ПОДИХУ

У Київській публічній бібліотеці імені М. В. Гоголя розгорнуто фотовиставку «Валеріан Антонович. Світлини Майдану. Ретроспектива». Організатори – Національна спілка фотохудожників України та Арт-об'єднання «Kievphotos-hall 2012».

Світлана СОКОЛОВА

Куратори проекту – Ірина Антонович і Валерій Лещинський. Допомогло в організації виставки також Житомирське земляцтво. Ірина Антонович, дружина Валеріана і куратор виставки, висловила переконання, що про Майдан необхідно нагадувати по-

Ірина Антонович і Валерій Лещинський

всякчасно, оскільки це був переламний етап новітньої історії, який світлівив найкращі якості українського народу – його незламність і братерство. Тому й вирішили зробити таку експозицію. Вона містить близько 30 фотографій про події, що розгорталися на головному Майдані України восени 2013-го та взимку 2014-го. Світлини зроблені у формі репортажу, відтворено хронологію подій. Це найкращі зразки творчості того етапу життєвого шляху майстра. Створити драматургію допоміг дружині майстра Валерія Лещинського.

«Спочатку світлі й радісні студенти вийшли, потім розгін, і вийшли тисячі людей. Майдан стає всенародним. Героїв об'єднує і загартовує вогонь свободи, і вони проявляють найкращі риси людяності і самопожертви», – каже пані Ірина. Спостерігаємо драматичні й щасливі сторінки Революції гідності, що пройшли крізь призму погляду фоторепортера, який завжди був у вирі подій, а надто – у найзапекліші миті. Валеріан намагався якомога більш об'єктивно висвітлювати події по обидва боки барикад. Тут і хлопці зі щитами, очі яких були розгубленими, і протестувальники та їхні вирази обличчя. Завдяки фотодокументам, які створив Ва-

леріан, ніхто не зможе трактувати події на власний розсуд.

Відзначає надзвичайну працездатність і енергійність фоторепортера і член Національної спілки фотохудожників Євген Шваб. Помітили фотомитці, що майстер вклав у світлини серце і душу.

Вогонь Очищення, домінуючи на світлинах, стає тлом, учасником та головним героєм дійства. Революційна патетика, емоційне напруження створюють ефект присутності глядача на місці подій. Психологічні портрети учасників драми, що опинились по різні боки барикад, вражають.

Автора, безстрашного воїна журналістського фронту, вже немає серед живих, але його світлини назавжди в серцях людей. Вони як документи історії служать людям.

Народився Валеріан Антонович у Житомирі в родині військових. Фотографував з 7 років, відтоді, як дідусь-полковник подарував перший фотоапарат ФЕД-2. Стає фотокореспондентом місцевої преси ще зі шкільних років, створює аматорські фільми, призер Всесоюзного конкурсу «Оружьем смеха». З 1992 року працює відеооператором Житомирського обласного телебачення, створює персональні фотовиставки у Житомирі. У 1999 році закінчив Київський державний інститут театрального мистецтва імені І. К. Карпенка-Карого за спеціальністю «Оператор кіно і телебачення». З 2000 року – член Спілки журналістів України. Постійно співпрацює з газетами «День», «Дзеркало тижня», «Україна і світ», «События», «Молодь України», «ТВ-парк», «Україна молодода», «Сьогодні», «Житичі», «Київський телеграф», «Житичі», центром журналістських досліджень, агенцією УНІАН. З 2001 року оператор Національної телекомпанії України, оператор-постановник програми «Подорож у дитинство», створює документальні фільми про європейську співдружність молоді.

Учасник фотовиставки до 50-річчя Національної телекомпанії України. У 2003 році отримує додаткову освіту – режисер телебачення та режисер відеомонтажу в Українському інституті телебачення, радіо і преси. З 2008 по 2012 рік – організатор і натхненник мистецьких фотоплєнів. З 2012 року працює викладачем фотодисциплін коле-

джу Національного Університету технологій та дизайну. Організатор тижнів фотомистецтва, численних майстер-класів, участі закладу в міжнародних фотожурналістських проектах.

У 2013–2014 роках Валеріан щоденно здійснює зйомку на головному Майдані України. Самовіддано відображає буремні події Революції гідності. У дні найзапеклішого протистояння отримує легке поранення. З 2014 року

Русі-Україні 28 липня 2015 року на території Києво-Печерської Лаври з фотокамерою в руках. Яскрава особистість, енергійний, харизматичний. Відображаючи подію, сам ставав подією.

Його роботи здобули визнання. Наприклад, пані Ірина згадує 5-й міжнародний фотосалон «Панорама моєї землі 2014». На конкурс надійшло 859 робіт 117 авторів з 14 країн. До експозиції відібрано 116 робіт 57 авторів з 9 країн.

спільно з Товариством Червоного Хреста України організує Всеукраїнський фотоконкурс та серію фотовиставок у різних містах України, присвячених волонтерам Червоного Хреста. Співпрацює із загальнонаціональною програмою «Людина року». Влаштує благодійні заходи допомоги пораненим воїнам АТО.

Остання фотовиставка, присвячена волонтерському рухові, відкрилася у рідному місті Валеріана – Житомирі.

Валеріан Антонович пішов із життя у віці 47 років під час фотозйомки визначної події для християн на День хрещення Київської

Відкриття салону та церемонія нагородження переможців відбулася 2 жовтня 2014 року в Києві (галерея «Дім Миколи»). І диплом НСФХУ Першого ступеня отримав саме Валеріан Антонович за світлину «Євромайдан», яка стала основою афіші виставки.

Подія зібрала митців, фотомайстрів, учнів незабутнього фотохудожника, та й просто шанувальників мистецтва і небаждужих людей. Вони згадали Валеріана і розповіли про особливості його життєвого шляху та творчості.

ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ЗБРОЯ ІДЕОЛОГІЙ

Не так давно донецький історик Ігор Козловський вийшов з підвалу, куди потрапив у січні 2016 року через діяльність бойовиків. «МГБ ДНР» провело в його квартирі обшук, вилучили техніку та документи, після чого його вивезли в один з підвалів, де перебували полонені.

Його затримання асоціюють зі спробою підірвати пам'ятник Леніну в Донецьку, оскільки відбулося одразу після цієї події. Утім, його звинувачували то у зберіганні боєприпасів, то у шпигунстві. В обвинуваченні проти науковця ішлося про знайдені в квартирі дві гранати. За словами родичів, жодної політичної діяльності під час окупації Козловський у Донецьку не провадив, і залишався там через парализованого сина.

Тривалий період у списках на обмін не було прізвища Козловського, а його самого перемістили з Донецька в Никитівську виправну колонію № 87, що в Горлівці. Та цієї зими його нарешті повернули на контрольовану українською владою територію.

Ігор Козловський відомий і в Україні, і у світі фахівцем з релігійних, духовних і психофізичних систем. Займався не лише викладацькою чи дослідницькою діяльністю, а й працював у Донецькій обласній державній адміністрації на посаді головного фахівця у справах релігії. Був керівником Центру релігієзнавчих досліджень та міжнародних духовних стосунків уже розформованого Донецького державного інституту штучного інтелекту. Потім працював на кафедрі філософії Донецького національного технічного університету.

Нещодавно Козловський виступав на платформі культурних ініціатив «Ізоляція» в Києві, де говорив про значення ідентичності, агресії та культури для розвитку людини та функціонування спільнот. Оскільки його досвід може бути цінним і для фахівців,

Ігор Козловський

і для читачів «Культури і життя», наводимо текст виступу на наших сторінках.

Ігор Козловський: «Після мого повернення з полону зі мною робили декілька інтерв'ю. Та я побачив, що одна людина (колишній мій колега), яка залишилася на окупованих територіях, написала мені в коментарях: «Ігорь Анатольвич – ви не наш, потому что у вас не донецкая идентичность, вы не подпадаете под эти параметры». Я здивувався, але почав розмірковувати. Знаєте, оце поняття «ідентичність» там використовується як засіб впливу на людей, як ідеологічна зброя. І люди намагаються відповідати тим параметрам – і це щось страшне. Свого часу Віктор Франкл після концтабору зауважив, що найбільш впливовими факторами, які затримують розвиток людини, є конформізм і тоталітаризм. Тоталітаризм – це задані нам згори параметри радянської людини чи нацистської людини. А конформізм – це наше бажання пристосуватися до цих параметрів. Перебуваючи у полоні в Донецьку ми, тобто я та інші політ'язні, якось вирізнялися з усіх. Ми виглядали як іншопланетяни на тлі донецьких та луганських бойовиків, що теж сиділи в цій камері. Це люди, які жили поруч, ми їх зустрічали на вулиці, стояли в чергах разом. Щодо іден-

тентності це дивно, бо там декілька поколінь моїх предків жили, по материній лінії – починаючи з XVIII століття, і раптом виявилось, що я чомусь не відповідаю цим параметрам. Тобто, я почав думати, що ці згадки про ідентичність є маніпуляцією нашою свідомістю. І зараз з'явилося дуже багато розмов про статеvu ідентичність, національну ідентичність, регіональну ідентичність. Загалом ці розмови про ідентичність виліваються у щось на зразок расової теорії, тому треба бути дуже обережними з цими поняттями.

Коли людина вириває своє коріння та перебуває в незручній ситуації, її підштовхує життєва необхідність бути активним. Я взагалі кажу, що людина розвивається в дискомфорті. Комфорт розслабляє, а найвища точка комфорту це смерть, тоді вже ніщо не турбує. А для того, щоб жити, ми мусимо вставати. Я встаю зранку, бачу сніг за вікном і хочу бігти. Якщо в мене немає мотивації, я залишуся вдома. У переселенців є мотивація знайти себе в новому середовищі, допомогти тим, хто залишився в окупації. Там у підвалах ми прагнули бути на волі, і коли ми тут опинилися, ми з'ясували, що в нас є енергія, ми хочемо щось робити. Звісно, також працюють гормони, зокрема адреналін.

Звільнений Ігор Козловський. Фото УНАІАН

Виходимо з теми ідентичності на автентичність. Якщо у переселенців є почуття провини, його слід змінювати на відповідальність. Відповідальність за себе, за своїх близьких, рідних, за свою землю, за Україну і взагалі за весь світ. Тільки так можна подолати це переживання провини. І це нейтралізує через цілісність, через творчість. І це вже автентичність.

Вивається, яка має самоусталені характеристики чогось. Невіглас може заходити в галерею та шукати знайомі полотна – «Мішку в сосновом бору». А якщо є щось незрозуміле, якийсь, скажімо, квадрат, то він це не сприймає. Про Шишкіна і «мішку» йому розповіли міф, а в абстрактного живопису немає міфу, тому з'являється агресія. Та цю руйнівну силу, агресію, така людина спрямовує проти чогось. І те, що відбувалося у 2014 році, це прояв інфантилізму та невігластва. Ці люди руйнували все, що не збігається з ними. Я завжди згадую донецьку «Ізоляцію», виставковий простір та культурний центр,

де зараз бойовики організували концтабір. Що там відбувалося від початку? Спочатку були зруйновані інсталяції, сучасне містечко. Мені казали про це: «Это не совпадает с нами, это разрушает нашу молодежь». Оцене невігластво та інфантилізм.

Що взагалі було початком людської цивілізації? Які фактори покладені в підвалини нашої людської культури? Можна виділити їх. Передусім людина створює культуру як адаптацію. Культура це щось протилежне натурі. Ми обробляємо цю природу, бо ми її боїмося. Ми створюємо міфи та не бачимо світ таким, який він є. Ми намагаємося уникати того, що так чи інакше нас лякає. А це означає, що ми боягузи, ми брехуни та, як і всі живі істоти, ми дуже полюбляємо комфорт, тобто ми ледачі. І це є підвалини нашої культури взагалі. І якщо є хтось, хто порушує ці кордони – це люди чужі. Ми вибудовуємо наші кордони між націями, між регіонами, між країнами. Це намагання писати і говорити міфологічно, але саме так виникає ксенофобія. Вам скаже будь-який історик, етнограф про те, хто найбільші відьмаки та чаклуни. Це сусіди. «Сусідка підклала, насипала землю з могили». Як налагоджувати стосунки? Це процес виховання, передусім виховання емоційного інтелекту. Ми маємо виховувати емпатію в собі, для того, щоб інша людина була нам зрозуміла. Ми сугестивні істоти, для нас важливі символи. Підпадаючи під магію семантики, ми не можемо втрачати ті моменти, що пов'язані з комунікацією з іншою людиною, ми маємо зрозуміти людину, її семантику, її мову, зокрема мову її тілесності. Для цього слід працювати над собою. Ми знаємо, що в багатьох країнах світу викладають учням курси емоційного інтелекту, щоб спілкуватися з іншими національностями».

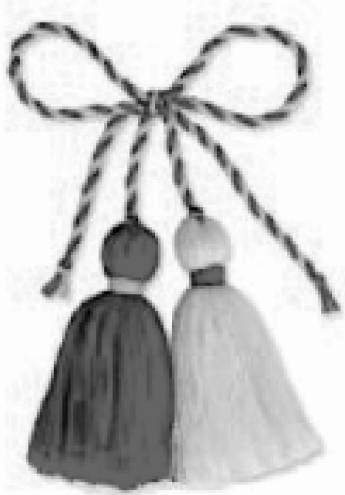
Підготувала Любов ЯКИМЧУК

president.gov.ua (OH)

Ірина Герасценко й Ігор Козловський. Фото Reuters

У молдован, румунів, болгар, гагаузів, греків-македонців, албанців початком весняних свят вважається 1 березня – день Мерцішор. Свято Мерцішор символізувало проводи зими і прихід довгоочікуваної весни. Це свято пов'язують із магичним плетінням нитки року впродовж 365 календарних днів.

У цей день перед сходом сонця жінки вішали на палицю біля воріт або перед будинком червону хустку. Батьки одягали на шию або прив'язували до руки дитини мерцішори – дві китички торочок із ниток білого та червоного кольору, з'єднаних між собою двома переплетеними нитками, які, як вірилось, приносили удачу.

Мерцішори носили не лише діти, а й дорослі. Дівчата вірили, що, коли носити мерцішори і вмиватися росою з квітів, то лице їх буде білим, а щоки – рум'яними.

Носили мерцішори до початку цвітіння дерев або до прильоту перших лелек. Потім їх прив'язували до кущів троянд або до гілок дерев. У молдован північних районів Молдови, які межують із Буковиною, мерцішор носили дванадцять днів, а потім вішали на гілки фруктових дерев. Із цим обрядом було пов'язане повір'я, що, коли дерево цього року добре вродить, то щасливою буде людина, яка вішала мерцішор на його гілки.

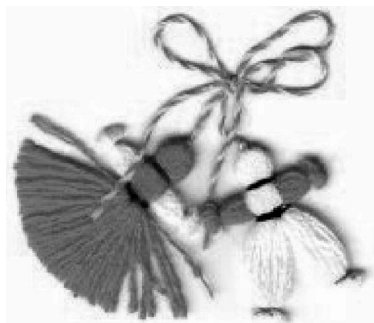
1 березня дівчатка дарують мерцішори хлопчикам. Цю обрядову прикрасу виготовляють власноруч або купують і носять упродовж усього березня. У молдовських селах Буковини існує повір'я: якщо вперше подарований дитині весняний мерцішор принесе родючий урожайний рік, то й доля дитини буде щасливою.

У молдован Буковини існує легенда про мерцішор, у якій розповідається, що дуже давно росла ніжна квітка з пелюстками, білими як сніг. Цією квіткою був Гючел (пролісок). Одного разу, коли сонце своїми золотистими стрілами пробило чорні хмари, на маківці гори з'явився ніжний пролісок. Від лютих морозів зумі-

МЕРЦІШОР – СВЯТО ВЕСНИ, СОНЦЯ, ДОБРА І ЩАСТЯ

ла врятувати його добра фея, яку звали Весна. Та злий Кривець накинуся на проліска, щоб знищити сміливця, який ступив у його царство. Кривець висмикнув із землі колючий кущ і зі злістю жбурнув його в ніжну Весну, поранивши її в безім'яний палець. На білу пелюстку Гючела бризнула гаряча червона кров. Ця гаряча кров розбудила й повернула юного проліска до життя. Від радості він підняв угору свою білу голівку. Через гори і долини пролунав його голос: «Радійте, люди! Зі мною іде Весна! Зі мною ідуть Сонце і життя!»

Подібна легенда відома в українських селах Буковини. Гарний юнак у перший день весни вирушив на прогулянку до лісу, де посеред галявини побачив маленьку квітку, що підіймалася над снігом. Юнак підійшов до квітки й запитав, хто вона. Пролісок відповів, що він посланець Весни, що зима закінчилася й незабаром стане тепло й гарно. А коли парубок захвилювався, чи не змерзне квітка, Пролісок сказав, що не боїться холоду. Ці слова почув Мороз, що проходив поряд у цей момент. Щоб провчити квітку, Мороз почав лютувати і наслав такий холод, що Пролісок почав замерзати й умирати. Юнак, не бажаючи загибелі квітці, почав боротися з Морозом, але йому виявилось це не до снаги. І тоді, умираючи, він

здоровими і гарними, як квіти відповідного дерева. Інші носять його до прильоту перших лелек, тоді кидають його їм услід, кажучи: «Візьми собі чорне, віддай мені біле». Дехто носить мерцішор до першого співу зозулі, тоді прив'язує його до червоної троянди, кажучи: «Щоб я був червоним, як ця троянда». Вважається, що мерцішор носять, щоб отримати благословіння сонця, яке віддячить красою, радістю і здоров'ям, чесністю і чистотою душі. Мерцішор є і символом сонця, щастя, здоров'я, любові. Вважається, що той, хто подарував мерцішор, приніс у дар частинку сонця. У давні часи дівчата носили мерцішор на шії перші 12 днів весни, а потім вплітали його у волосся до прильоту лелек або до цвітіння перших дерев. Тоді червоно-біла нитка прив'язувалася до дерева, а на монету купували каш (вид овечої бринзи з кукурудзою). В одній з молдовських пісень є слова: «Буна бринза, буна каш, фромушолє чобанаши».

У румунів Буковини також відзначають весняне свято Драгобетеле (24 лютого), яке має ще назви Св. Івана Весняного, Івана Драгобетеле, Голова Весни.

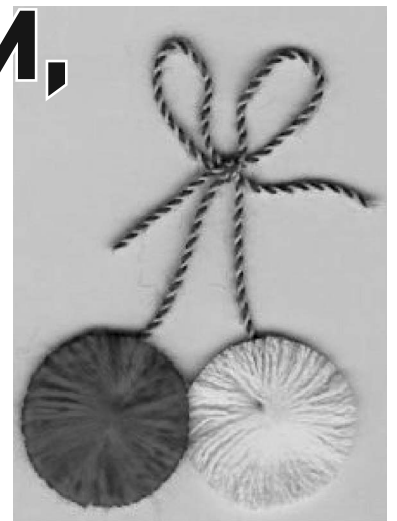
Дівчата вранці вмивалися сніговою (талою) водою, щоб захистити обличчя від шкідливих сонячних променів. Молодь носила амулети-мерцішори, які прив'язувалися 1 березня до сходу сонця, для захисту від негативної дії сонця. Цей амулет складався з двох заплетених ниток білого і червоного (або білого і чорного) кольорів, що є символом боротьби життя і смерті, здоров'я і хвороби. Той факт, що мерцішор кидали або носили до прильоту лелек, які мали забрати «чорноту», що виробляє сонце, і принести здорову «білість» обличчя, доводить саме цю причину. Якщо мерцішор не кидали, то його чи-

здоровими і гарними, як квіти відповідного дерева. Інші носять його до прильоту перших лелек, тоді кидають його їм услід, кажучи: «Візьми собі чорне, віддай мені біле». Дехто носить мерцішор до першого співу зозулі, тоді прив'язує його до червоної троянди, кажучи: «Щоб я був червоним, як ця троянда». Вважається, що мерцішор носять, щоб отримати благословіння сонця, яке віддячить красою, радістю і здоров'ям, чесністю і чистотою душі. Мерцішор є і символом сонця, щастя, здоров'я, любові. Вважається, що той, хто подарував мерцішор, приніс у дар частинку сонця. У давні часи дівчата носили мерцішор на шії перші 12 днів весни, а потім вплітали його у волосся до прильоту лелек або до цвітіння перших дерев. Тоді червоно-біла нитка прив'язувалася до дерева, а на монету купували каш (вид овечої бринзи з кукурудзою). В одній з молдовських пісень є слова: «Буна бринза, буна каш, фромушолє чобанаши».

У румунів Буковини також відзначають весняне свято Драгобетеле (24 лютого), яке має ще назви Св. Івана Весняного, Івана Драгобетеле, Голова Весни.

Дівчата вранці вмивалися сніговою (талою) водою, щоб захистити обличчя від шкідливих сонячних променів. Молодь носила амулети-мерцішори, які прив'язувалися 1 березня до сходу сонця, для захисту від негативної дії сонця. Цей амулет складався з двох заплетених ниток білого і червоного (або білого і чорного) кольорів, що є символом боротьби життя і смерті, здоров'я і хвороби. Той факт, що мерцішор кидали або носили до прильоту лелек, які мали забрати «чорноту», що виробляє сонце, і принести здорову «білість» обличчя, доводить саме цю причину. Якщо мерцішор не кидали, то його чи-

тиці або ляльки з найменніми «Піжо і Пенда»), адже отримають їх у подарунок від близьких друзів, родичів і колег. Мартениці зазвичай носять на одязі або прив'язані до зап'ястя, чи на шії. Мартениці люди самі собі не купують. Їх можна отримати тільки в подарунок від близьких. Вважається, що мартениці мають бути так заплетені, як наречені дівчата заплітаються біля наречених хлопців. Дівчата носять мартениці з правого боку, а старі дівчата – зліва. Неодружені чоловіки носять мартениці з незав'язаними кінцями ниток, а одружені з зав'язаними (щоб не заглядалися на інших жінок). Вважали, що ці китички захищають людину від навроків і хвороб. Їх можуть носити також на зап'ясті, на поясі. За традицією, треба носити мартениці, доки не побачиш першого лелеку або бруньки на дереві, бо це передвісники весни, і це означає, що Баба Марта в гарному настрої і збирається піти у відпустку. Коли ж людина нарешті побачить перші бруньки на дереві, то чіпляє свої мартениці на гілку цього дерева або куща, і вони там висять кілька місяців. Мартеницю також могли класти під великий камінь і через 9 днів дивилися: якщо там багато мурах, це означає, що цього року буде багато овець, якщо жуки, то буде гарний приплід корів. Ще Мартениці кидали у річку, щоб був успіх у всіх справах, а все погане щоб текло, як вода.

У болгарських селах півдня України (Одеська, Херсонська області) перший тиждень березня називали «броєницею» (лічені дні) – за цими днями визначали, яка погода буде впродовж року. Існував також звичай, коли кожна людина могла вибрати день між 1 і 22 березнем, і від того, яка погода буде у цей день, таким і буде для неї рік: сонячний день – успішний рік, якщо ж похмурий, з дощем – рік буде поганий, важкий.

Православна християнська церква святкує 1 березня день християнської святої мучениці Євдокії Самаритянки. Поза межами Буковини серед румунів теж зустрічається назва «baba Marta». Існує припущення, що румуни запозичили цю назву в болгар,

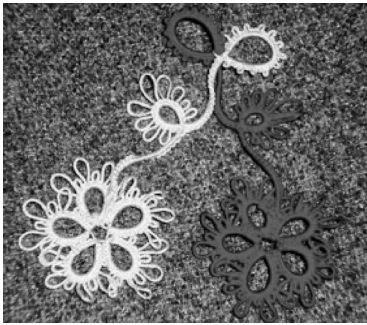
багато людей носять більше однієї мартениці (червоно-білі ки-

у яких вона існувала з давніх давен. У легенді, поширеній серед буковинських румунів і молдован, розповідається про бабу, яка вигнала вівці на гірське пасовище – полонину, коли було ще холодно, і за це була покарана. Зміст легенди в українців, молдован і румунів Буковини майже однаковий. Євдоха була злою бабою-мачухою, яка взимку послала до лісу по суніці свою нерідну дочку. Проте в лісі до дівчини підійшов старий чоловік (а це був місяць травень), який на хвилюк перетворив галавину із засніженої на зелену, де росли суніці. Вона назбирала ягід і принесла мачусі. Баба ще більше розлютилася на дівчину й вирішила сама піти до лісу з вівцями, щоб і овець нагодувати на тій галавині. Вона вдягла дванадцять кожухів, бо було дуже холодно, і по черзі знімала кожухи, піднімаючись на гору. Знявши останнього кожуха, баба опинилася високо в горах. Але тут раптом звіялася завір'юха, все занесло снігом. Стара і вівці замерзли, перетворившись на каміння. Так Бог покарав злу бабу.

В українців Гуцульщини збереглися оповіді про зустріч березневого нового року. Весняна обрядовість українців дає можливість простежити втілення ознак, зумовлених космогонічними процесами, у зв'язку з весняним новоліттям. І цілком закономірно, що людина у ранньовесняний період позбавлена змоги щось творити, оскільки триває світотворчий процес, але може передбачати свій добробут, долю, врожай, погоду, оскільки сам процес творення показує, яким буде прийдешній рік. Не випадковим є твердження, що такі обрядодії, як передбачення врожаю, щастя є характерними для першого дня Нового року. А новий рік до Х століття, а в деяких регіонах і до XVIII століття, на українських землях починався у березні.

На буковинській Гуцульщині біля села Усть-Путиля, де зливаються в одну ріку Білий і Чорний Черемоші, стоїть під горою кам'яна брила висотою понад п'ятдесят метрів. Цей камінь люди прозвали Кам'яною Багачкою, пов'язавши з легендою про злу бабу-мачуху.

У румунів існує інша версія цієї легенди, коли зла свекруха послала невістку взимку мити шерсть у річці, сподіваючись, що

та захворіє і помре. Але на березі річки молода жінка побачила двох чоловіків старшого віку, які розпитали її про причину приходу в такий мороз до води. Вона все їм розповіла, й тоді чоловіки допомогли їй і відбілили шерсть, а ще дали букетик квіточок. Коли баба побачила ті квіточки, то вирішила погнати овець на пасовисько і зі своїм сином вирушила на чарівну полонину. Дорогою ставало дедалі тепліше, і вона скинула з себе всі дев'ять кожухів (по одному щоденно впродовж дев'яти днів). Коли вона скинула останнього, різко стало холодно, і баба разом з вівцями замерзла на полонині.

У молдован Буковини легенда про «бабу Докію» має такий зміст. Баба-свекруха послала невістку мити в річці Прут білу шерсть і сказала, щоб та мила, доки шерсть не почорніє. На березі до неї підійшов гарний хлопець, який допоміг зачорнити шерсть і подарував їй букет квітів, сказавши, що він зібрав їх на протилежному березі річки. Баба, довідавшись про це, вирушила з вівцями по льоду до протилежного берега. Але посередині річки крига тріснула, і баба з вівцями потонула, перетворившись на каміння. Тому в річці Прут зустрічаються великі кам'яні валуни, які, за переказами, є слідами того перетворення.

У румунів існує ще легенда про дівчину, дочку імператора, яка, рятуючись від завойовників, пішла в гори зі стадом овець і там замерзла на дев'ятий день, бо надворі була ще зима. На тому місці залишилися великі камені.

Коли Докія піднімалась у гори, вона прядла нитку, що символізує нитку року, – як давньогрецькі богині долі – мойри при народженні дитини прядли нитку життя. За уявленнями румунів та молдован, саме ця нитка року є красою-оберегом мерцішором (mărțișor), зробленим з нитки та інших прикрас. Ураховуючи

те, що в давні часи початок нового року відзначали навесні, на початку березня, то можна припустити, що й легенди про нитки-мерцішор пов'язані з цим святкуванням.

Румуни Буковини вважали, що баба Докія ніби присутня при народженні нового року і тому пряде нитку життя новому року, як богині долі прядли нитку новонародженій дитині.

На Буковині перша декада березня, пов'язана з «бабою Євдохою-Докією», називається «бабиними днями», подібно до болгарських січневих «бабиних днів» та румунських березневих «zilele babei».

Та все ж головним весняним святом у молдован був початок польових робіт. Із ним було пов'язано багато звичаїв і ритуалів. Перед початком оранки плуг проносили крізь полум'я багаття – для того, щоб він був чистим і блищав, як сонце. Тяглову силу – биків – прикрашали пучечками стрічок з різнокольорового паперу і тканини, а на роги їм прив'язували калачі з пшеничного борошна. Перед биками та кінями клали посудину з розжареним вугіллям – щоб вони були сильними і жвавими в роботі. Яечна шкаралупа, яку кидали під копита тваринам, мала полегшити роботу при оранці.

Багато веселощів приносив також звичай «відбір овець». З вечора вівчарня прикрашалася гілками дерев. Людей скликали, трубячи в ріг. Вони приходили на «відбір», тримаючи в руках зелені гілки. Найбільш емоційним моментом у цьому звичаї було відокремлення овець від ягнят.

Святкувалось і перше доїння овець. Спеціально для цього варилося каша і пеклись калачі, які перед доїнням клали на лавки. Кашу брали ложкою, а калачі, скроплені молоком, ламали на шматочки і роздавали всім присутнім.

Календарна весна в українців Буковини, як і в усій Україні, розпочиналася на Явдохи з посвистом байбака. Не дивно, що з цим днем пов'язана велика кількість прикмет. Якщо в цей день була хуртовина, селяни говорили: «Явдоха хвостом крутить – буде пізня весна», «Якщо вітрить на Явдохи, то так буде до Покрови». Ці та багато інших прикмет сягають своїм корінням у язичництво, тому жодного стоунку до християнських канонів вони не мають.

У наш час мерцішор – весняний оберіг, який втілює любов і надію, набув міжнародного розголосу, і 1-го березня з'являється у мільйонів людей у різних куточках земної кулі. Але, повертаючись до витоків символу, необхідно пам'ятати, що носити його слід із гідністю, не перетворюючи ритуал на своєрідну прикрасу чи моду.

Олександр КОЖОЛЯНКО
етнолог, доктор історичних наук

Старші люди пригадують модний шлягер із пропагандистської совково-космічної тематики про близьке в часі підкорення безплідної червоної планети Марс, де, на переконання авторів, колись квітуватимуть яблуни.

Проте мертвими зонами, позбавленими життя і майбутнього, ставало значно ближче до нас довкілля – ліси, річки й озера, колись квітучі луки. Надто поблизу великих міст – густонаселених осередків людського співжиття.

Як-от у селищі Доброслав поблизу нашої славної української Пальмири – Одеси. Малоприємною ознакою цієї місцини було... сміття. Купки, купи, звалища, а подекуди гори непотребу узвичаєно

ЯК ТЕРИТОРІЯ СМІТТЯ СТАЛА МІСЦЕМ КРАСИ

спотворювали довколишній пейзаж. Виросло кілька поколінь доброславців, переважна кількість яких навдивовижу призначалась до життя, а радше до виживання за екстремальних умов такого, якщо можна так сказати, природного середовища.

Менше трьох років тому на місцевих виборах до тутешньої селищної ради прийшла нова управлінська команда. Як розповідає Доброславський селищний голова Людмила Прокопенко, одного дня вона та її колеги були шоковані усвідомленням того, що все довкола, окрім житлових будинків, невеликих присадибних ділянок та громадських споруд, – це суцільний сміття!

Тоді, веде далі вона, ми поставили перед собою амбітну і, як здавалося спершу, майже нездійсненну мрію – перетворити територію сміття на територію краси. Зібралися в кабінеті голови і склали план, за яким на місці семи сміттєзвалищ постануть сім парків, скверів та впорядкованих зон відпочинку.

Спершу на суботники, недільники, навіть у будні після роботи приходили винятково муніципальні службовці. Та коли зникло перше звалище і на його місці по-

став молодий парк, громада ніби прокинулася від летаргійного сну. Спершу приходили допомагати групами, сім'ями, а згодом – цілими вулицями. Таким сміливим народним ініціативам і масовим толокам могли позаздрити хіба наші прадіди.

Нині сім доброславських дивотворів без перебільшення варті української Книги Гіннеса. Парки «Закоханих сердець» та «Японський сад», сквер «Бабусин садочок», вулична бібліотека – справжні винаходи місцевих дизайнерів ландшафту. Окрім посаджених дерев, кущів, квітів, вони наповнені ще й оригінальними дерев'яними скульптурами, ошатними лавочками, прикрашені різними симпатичними дрібницями,

які тішать серце місцевих жителів і гостей приморського селища. А щоб упорядкувати ще один парк – «10 заповідей» – місцевим активістам знадобилася навіть методична допомога одеських учнів.

Позбувшись сміття в доквітлі і в суспільному житті, місцева влада розпочала підготовку концепції гармонійного розвитку своєї громади. Тож зрозуміло, чому проект «Доброслав – територія краси» став переможцем торішнього всеукраїнського конкурсу «Найкращі практики місцевого самоврядування», який традиційно відбувається у співробітництві Мінрегіону з Програмою Ради Європи «Децентралізація і територіальна консолідація в Україні».

Додамо, що днями на сайті відомства з'явиться оголошення про нове творче суперництво місцевих громад уже наступного, 2018 року. І приклад громади Доброслава зможе наслідувати будь-яка інша спільнота. А коли ми приберемо десятиліттями накопичені відходи, що спотворюють нашу Землю, можна буде збиратися і на Марс...

Ольга ЯКОВЕНКО

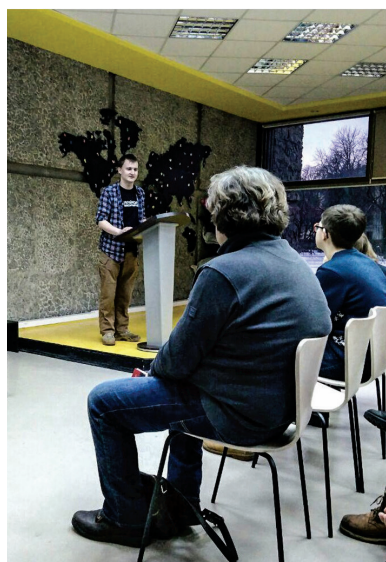
СУМНІ РОКОВИНИ У КИЇВСЬКОМУ ПАЛАЦІ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА

20 лютого українці відзначили День Героїв Небесної Сотні. З цієї нагоди в Київському палаці дітей та юнацтва відбулася зустріч з учасником Євромайдану Русланом Яновським та бійцем АТО Тарасом Чмутом.

Перед молоддю постали дві абсолютно різні особистості, яких поєднало бажання захищати Батьківщину. Першим почав розповідь Руслан Яновський. Чоловік знизався, що був на Майдані з першого ж дня початку революції. Відсутність військового спорядження і відповідної фізичної підготовки не спинило обурення, яке спонукало чоловіка до дії. «Нам кидали гранати на голови, в мене ж з озброєння були біта і шолом». Простий підприємець у звичайному житті виявився безстрашним героєм у бою проти несправедливості і брехні. Розумний та серйозний вираз обличчя, здавалося, він у будь-яку хвилину готовий кинутися в бій, тоді як привітний та щирий погляд свідчив про доброту і бажання допомогти.

Коли пана Руслана попрохали розповісти про найемоційніший момент Євромайдану, на його обличчі виступили сльози. Розповідь про смерть сусіда, який помер на очах, не могла залишити

байдужим нікого, в уяві присутніх чітко вимальовувалася картина останніх секунд життя безстрашного добровольця. «Але ми не могли відступити, – вів далі Руслан Яновський, – тоді б у нас не було країни, про яку ми мріяли». Іноді під час розповіді чоловік замовкав на декілька хвилин, і його погляд ставав геть холодним. Складалося враження, що він і досі бачить перебіг описаних подій у своїй уяві, подумки повертається у 2014-й. «Після подій я місяць не міг заснути, снилися жахи, а потім почав це записувати». Руслан Яновський написав книгу «Пробудження», в якій чітко описав кожний момент тих жахливих боїв.

Далі вів розповідь Тарас Чмут. Низький і глибокий голос молодого хлопця, який на власні очі бачив реалію жорстокої війни, звучав тихо і впевнено. Тарас – випускник Національного авіаційного університету, інженер авіації. Молодий захисник зізнався, що до початку воєнних дій у Донецькій та Луганській областях він взагалі не замислювався про військову кар'єру, та, коли дізнався про перші смерті, вирішив іти до армії.

«Ти розумієш, що мушиш брати безпосередню участь у цьому», – поділився думками юнак. Він служив у 501 батальйоні морської піхоти в Херсоні, потім – у розвідці в Широкиному. Загалом у зоні АТО Тарас Чмут провів дві ротатції, працював над виявленням позицій противника. «Сучасна війна – це технології, розум і новітні досягнення».

Зустріч відбулася в формі діалогу. Усі охочі мали змогу отримати відповіді на поставлені запитання і дізнатися фронтові новини з перших вуст. Варто зазначити, що сучасна молодь налаштована патріотично і цікавиться недавньою історією. Присутні вслухалися в кожне сказане слово, намагалися уявити себе на місці героїв. У залі панувала тепла і дружня атмосфера.

Тасія ДОВГАНЬ,
студентка 1-го курсу КНУКіМ

Цього тижня на наших глядачів чекає прем'єра мегакрутого сучасного українського фільму «Сотка».

Ганна ОБОРСЬКА

Режисером, продюсером та сценаристом цієї кінокартини є Олександр Белік. Дуже цікавий акторський склад: це й актор Євген Капорін у ролі протагоніста Леопольда, актриса Катерина Кістеня зіграла Галину Петрівну, начальницю Леопольда, а спі-

суперечливе питання, чи має право вона публікувати такі відверті матеріали? Влада починає тиснути на неї. Ми спостерігаємо, як особисті зв'язки та політичні погляди драматично конфлікують в одній площині інтересів беззахисної жінки. Розгублена, вона звертається з єдиним запитанням: «Скажіть, ви запевняєте, що від публікації не постраждає жоден простий солдат?» І робить непростий для себе та своєї команди вибір. Це кіно має свої паралелі з ситуацією в пресі у нашій країні. Картина справді важлива та дуже цікава!

відкривав 23-ій фестиваль «Нове німецьке кіно».

Сам фільм режисер поділив на три частини – «Сім'я», «Справедливість» та «Море». Для кожної з них оператор стрічки Райнер Клаусман обрав свою стилістику та барви.

Вже кілька тижнів, як в український прокат вийшла трагікомедія «Хепі-енд» від дворазового лауреата Каннського кінофестивалю Міхаеля Ханеке. Світова преса відзначає «Хепі-енд» як перший «легкий» фільм у творчості Ханеке й першу «майже комедію», зняту режисером. «Хепі-енд» про різне:

НОВИНКИ КІНОПРОКАТУ

вак Олександр Пономарьов постав у ролі мера Одеси. Отже, що ми маємо? До рук звичайного працівника супермаркету потрапляє незвичайний піджак, в кишені якого не закінчуються столдарові купюри. Його життя стає яскравішим за новорічний салют: ресторани, тусівки, дорогі авто і... навіть зустріч з першим коханням. Але «шара» триватиме недовго, бо на піджак вже полюють його справжні господарі – серйозні хлопці. Що буде з героями, ви дізнаєтесь у кінотеатрах по всій Україні.

Днями в український прокат вийшла кінокартина «Секретне досьє» – цьогорічний номінант на «Оскар» у декількох категоріях. Це нова робота Стивена Спілберга з неймовірною Меріл Стріп та неперевершеним Томом Хенксом у головних ролях на основі реальних подій про політику США стосовно війни у В'єтнамі. Сюжет картини закручується, коли до редакції газети Washington Post потрапляють секретні документи Міністерства оборони США. Газетарі розуміють – уряд приховував від народу достовірну інформацію про війну у В'єтнамі. Перед головною героїнею, власницею сімейного газетного бізнесу (Меріл Стріп) постає дуже важливе та

Також 22 лютого в український прокат вийшла гостросюжетна драма «На межі» – лауреат премії «Золотий глобус» за найкращий фільм іноземною мовою. Тут ми бачимо, як ідеальне життя головної героїні в одну мить перетворилося на руїну – в результаті терористичного акту загинули її чоловік і син. Друзі та сім'я намагаються зарадити її слюзам, допомогти знайти сили жити далі. У шаленому пошуку винних у безглуздому вбивстві Катя не знаходить справедливості. І після тривалої скорботи, абсолютно знесилена вона схиляється до доволі радикальних дій. Головну роль у фільмі Фатіха Акіна виконала Діане Крюгер, зірка фільмів «Троя» і «Безславні виродки». Світова прем'єра стрічки відбулася в рамках конкурсної програми Каннського кінофестивалю, де Діане була названа найкращою акторкою кіногляду. Приймаючи нагороду, Крюгер присвятила її жертвам терористичних атак в усьому світі. Слід відзначити, що на 75-ій церемонії вручення премії «Золотий глобус» стрічка Акіна була визнана найкращим фільмом іноземною мовою. «На межі» був також обраний Німеччиною як національний кандидат на премію «Оскар». В Україні фільм

про психопатів, багатіїв, соціальні привілеї, самогубства і навіть убивства. Через історію стосунків великої родини та через банальні і незначні вчинки героїв поступово формуються комічна картина європейської кризи з її ставленням до мігрантів і справжньою вартістю сучасних цінностей.

Міхаель Ханеке – один з найитудованиших європейських режисерів нашого часу. Цей австрієць двічі отримував «Золоту пальмову гілку» Каннського кінофестивалю. Його остання робота – драма «Любов» – була відзначена преміями «Оскар», «Сезар», «Бафта» і стала найкращим фільмом року за версією Європейської кіноакадемії. Головні ролі у фільмі виконали легенди французького кіно – володарка премії «Золотий глобус» Ізабель Юппер (це її четверта робота з Ханеке) та Жан-Луї Трентіньяк, у фільмі також з'являються Мат'є Кассовіч і Тобі Джонс.

Світова прем'єра стрічки відбулася в рамках конкурсної програми Каннського кінофестивалю, де «Хепі-енд» претендував на «Золоту пальмову гілку». В Україні фільм увійшов до програми щорічного фестивалю «Вечори французького кіно» – усі київські покази «Хепі-енду» відбулися з аншлагами.

СПІВЦІ ГУМАНІСТИЧНИХ ІДЕАЛІВ

У Національному художньому музеї України відкрито виставку «ЕРНСТ БАРЛАХ – КЕТЕ КОЛЛЬВІЦ. Долаючи межі існування». Ця виставка є однією з найбільших презентацій класики німецького модернізму в Україні.

Світлана СОКОЛОВА

Виставка організована Товариством Ернста Барлаха в Гамбурзі у співпраці з Національним художнім музеєм України. Демонстрація експозиції відбувається під патронатом Посла Німеччини в Україні доктора Ернста Райхеля за підтримки Міністерства закордонних справ Федеративної Республіки Німеччини.

Ернст Райхель назвав подію кульмінаційною в рамках культурної співпраці, адже «не так часто трапляється, що такі виставки відбуваються».

Куратор виставки Хайке Штокгауз провела екскурсію.

Ернст Барлах. 1938

© foto EB Lizenzverwaltung-Ratzeburg-1

Експозиція містить близько 160 художніх творів, зокрема величезні монументальні фігури, дивовижні скульптури, малюнки та графічні роботи Ернста Барлаха і Кете Колльвіц.

Представлені 41 скульптурна робота, серед них і монументальні «Янгол, що летить», створений для собору Гюстров, і «Жебрак» Ернста Барлаха та 115 малюнків і графічних робіт обох художників з музейних та приватних збірань Німеччини, що відображають основні етапи творчого шляху мистців.

Ернст Барлах (1870–1938) і Кете Колльвіц (1867–1945) – двоє всесвітньо відомих митців – повертаються до культурного регіону, до якого тяжіли душою, і який помітно вплинув на їхню творчість. У 1906 році Е. Барлах здійснив поїздку до України, під час якої віднайшов теми, що визначили його подальшу твор-

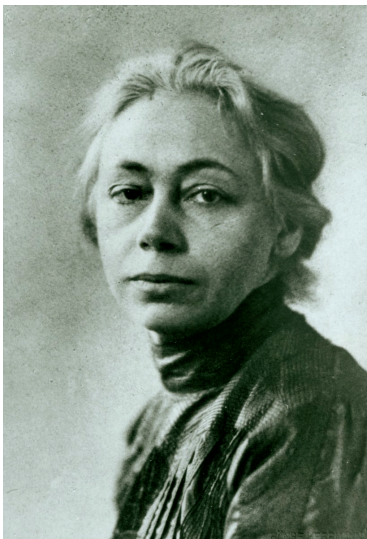
Ернст Барлах. Ангел собору Гюстров-3. Гіпсова модель 1927
© foto EB Lizenzverwaltung-Ratzeburg-1

чість. Упродовж двох місяців подорожі з Києва до Харкова він сформулював ідею базової метафізичної диспозиції людини між «небом і землею».

На той час гасла на кшталт «Нова людина», «Новий світ» та «Нова ера» стали в європейській літературі та мистецтві лейтмотивом переходу від XIX до XX століття і втілювалися в творчості цих німецьких експресіоністів.

Спочатку К. Колльвіц присвячувала роботи конкретним суспільним ідеалам. У центрі її уваги люди, які опинилися на узбіччі прогресу, живуть у злиднях. Через реалістичні образи вона хотіла змінити реальність.

Якщо К. Колльвіц присвятила творчість проблемам, пов'язаним із соціальними умовами у новому індустріальному світі, Е. Барлаха можна розглядати як «сучасного містика». Людські фігури Барлаха втілюють загальні стани існування людини

Кете Колльвіц. 1902

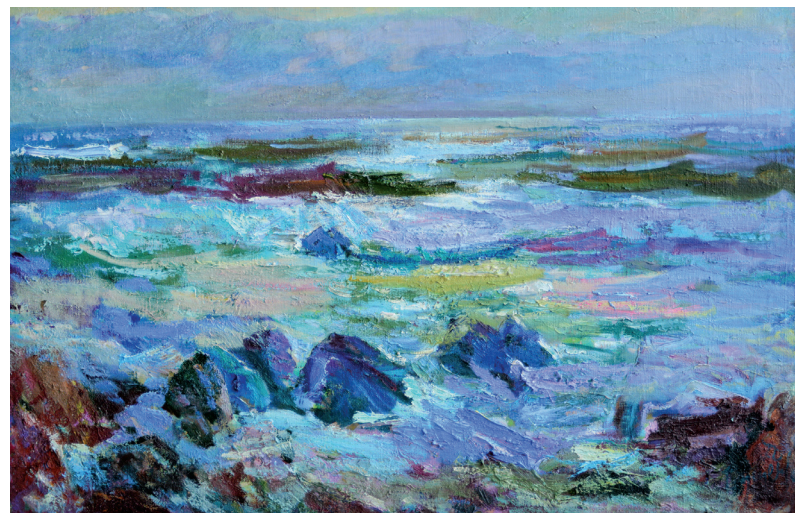
Кете Колльвіц. Війна не повториться. Плакат. 1924

і виявляють духовність поза буденним життям.

Однак і Барлах, і Колльвіц бачили завданням зміну суспільства, відповідно до власних гуманістичних ідеалів. У досягненні миру в першій третині XX століття була і їхня заслуга. І сьогодні вони є голосом німецької культури минулого століття. Їхні твори порушують нагальні проблеми існування людини.

«Долі цих художників пов'язані і з Києвом, – зауважила директор Департаменту культури КМДА Діана Попова. – У 1906 році вони здійснили подорож від Києва до Харкова. Ця подорож надихнула їх на створення багатьох робіт, представлених у музеї. І це цікаво, бо були буремні часи напередодні Першої світової війни. Мені здається, німецькі колеги вчасно зробили паралель, бо за понад 100 років відчуття у суспільстві ті самі. Ми завжди підтримуємо міжнародні проекти, які допомогли б зблизити Німеччину та Україну».

Фото надані Національним художнім музеєм України

«МИКОЛА ГЛУЩЕНКО. ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА»

Столична галерея НЮ АРТ відкрила виставку класика українського мистецтва XX століття – Миколи Петровича Глущенка. В експозиції представлені твори з приватних колекцій, що охоплюють період від початку 1930-х до 1970-х років.

Художник народився 17 вересня 1901 року. Свою першу освіту майбутній митець здобув у Комерційному училищі в Юзівці (зараз Донецьк).

У вісімнадцять років М. Глущенко опинився в Німеччині. Спочатку він займався живописом у приватній майстерні, а потім здобув професійну художню освіту в Берлінській вищій школі образотворчого мистецтва.

Перебування в Берліні серед новаторів свого часу (об'єднання «Міст» та «Синій вершник») спри-

тецтва. За життя він мав 59 персональних виставок та близько 110 групових у багатьох країнах світу (від США до Японії).

У 1944 році майстер переїхав до Києва, разом із сином і дружиною жив на вулиці Володимирській 14. Його майстерня розмістилася на горищі найвищого на Хрещатику будинка із зіркою, що дивиться фасадом на вулицю Богдана Хмельницького.

Після повернення на батьківщину художник продовжував свій динамічний розвиток. Він часто їздив у творчі відрядження за кордон та Радянським Союзом.

1946 року Микола Глущенко став заслуженим діячем мистецтва УРСР, 1972 року – лауреатом Шевченківської премії, 1976 – народним художником СРСР.

Майстер помер 31 жовтня 1977 року у Києві.

Художник і модель. Автопортрет з натурницею

яли сміливості власних творчих пошуків. Наступний етап життя – понад 10 років у Парижі. Модерністське мистецтво Європи сформувало неповторну манеру Миколи Глущенка – із розкутим колоритом і динамічним мазком.

Позитивно прийнятий публікою, Глущенко ще за часів студентства став помітною особою у світі мис-

Високий художній рівень творів, представлених в експозиції, роблять цю виставку важливою подією в культурному житті Києва, що засвідчила висока відвідуваність відкриття.

Експозицію можна оглянути до 31 березня 2018 року.

Лідія ОРЛЕНКО

«НЕ ЗАРОСТЕ ТРАВООЮ ПОЛЕ БОЮ...»

Сто років тому – 23 лютого 1918 року загинув духовний лідер кримських татар, видатний політичний діяч Номан Челебіджіхан. На честь траурної дати у Києві відбулось кілька заходів.

Сергій БАХІН

20 лютого в Науково-дослідному інституті українознавства (НДІУ) відбулася презентація книги українською мовою про Номана «Не заросте травною поле бою». Усі охочі прослухали лекцію про коротке, але яскраве життя Челебіджіхана. Директор інституту Богдан Галайко нагадав про велику роль Номана у творенні кримськотатарської нації, яка почала формуватися майже водночас із українською модерною нацією. Сто років тому переслідування татар призвело до загибелі Номана. Та й нині татари у Криму переслідуються – насамперед через свою національність, відзначив Галайко. А ще цим заходом НДІУ започатковує публічні заходи

лі, далі у медресе Ачкара, а згодом навчався у Зінджірлі медресе. За словами Андрія, це найстаріша будівля навчального закладу, що збереглася і який понад 500 років.

Заради здобуття гарної освіти юнак у 1906 році переїхав до Стамбулу, де навчався подальші шість років. Для кримських татар того часу було звичним явищем здобувати освіту в Османській

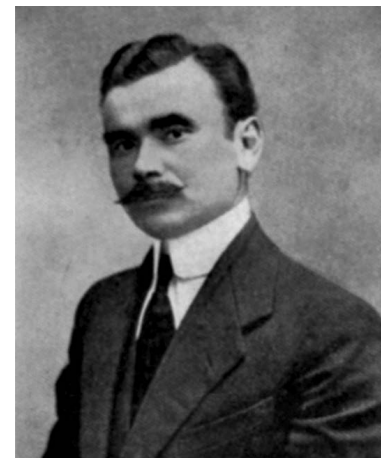
юридичному факультеті інституту психоневрології (який ще називають «бехтеревський»). Щоб заробити на навчання, він працює на важких роботах (зокрема мостить камінням тротуари), і лише одруження з багатою дівчиною з Євпаторії допомагає йому подолати нелегку матеріальну скруту. За часів Першої світової, імовірно, у 1916 році, пише ногайським діалектом вірш «Я присягнувся», що стає у майбутньому гімном кримськотатарського народу. Тоді ж він вирушає до Одеси – офіційно, нібито, на лікування. Після Лютневої революції 1917 року в Росії повертається до рідного Криму, де стає одним з лідерів національного руху, зазначив Іванець.

Лютнева революція демократизувала російське суспільство, починається національне відродження багатьох народів. В Україні з'являється мода на так званих «мартовських українців», людей, що раптом усвідомили своє українське походження... Прокидається політичне життя і в Криму, насамперед, серед кримських татар. На той час серед 800 тисяч населення на півострові татар було трохи більше чверті – 217 тисяч, 60–65%, з яких малоземельні селяни з найбільшою смертністю серед усіх національностей, що там мешкали. На першому кримському з'їзді татар Челебіджіхан (який ще перебував в Одесі) обраний головою Всекримського мусульманського виконкому і муфтієм Таврійського управління, у складі якого також були мусульмани Білорусі, Литви, України і Польщі. Як підкреслив Іванець, це у 32 роки! Цікаво, що у Петрограді Тимчасовий уряд визнає виконком, підпорядковуючи його Міністерству внутрішніх справ. Цікаво, що Центральну Раду у тодішній столиці довго не хотіли визнавати – аж до літа.

Виконком швидко вибудовує структуру кримськотатарського самоврядування – на літо було створено 124 регіональних комітетів. При цьому головна структура мала потужний матеріальний ресурс у вигляді землі, на відміну

від української ЦР. Відбувалися доволі швидкі дії – реформа освіти серед татар, емансипація жінок у плані спільного навчання хлопців і дівчат, заборона носіння чадри. Улітку 17-го формуються власні війська – ескадрони, водночас із українською частиною у Криму. 4 липня відбувається зустріч кримських татар із головою ЦР М. Грушевським.

Така активність не подобається російській владі, й улітку контррозвідка Росії арештовує Номана, але за 2 дні його звільняють через масові протести, які татари підтвердили 5-ма тисячами підписів. У жовтні на кримськотатарському з'їзді Челебіджіхан викладає програму реорганізації виконкому в парламент кримськотатарського народу – Курултай, з'їзд якого призначається на кінець року. За цей час у Петрограді відбувається більшовицький переворот, який Номан засуджує.

Номан Челебіджіхан

і міністром юстиції. Він виступає за рівноправність усіх народів на півострові: «Наше завдання – створення такої держави, як Швейцарія. Народи Криму є прекрасним букетом, і для кожного народу потрібні рівні права й умови, бо нам іти пліч-о-пліч».

Утім, на той час тривала боротьба за владу на півострові. Більшовики заручилися підтримкою матросів Чорноморського флоту.

Відкриття 9 грудня 1917 р. у Ханському палаці першого Курултайа. На чолі групи осіб посередині фото муфтії Н. Челебіджіхан

з української історії, що віднині регулярно відбуватимуться у стінах закладу.

Модерував захід ще один представник НДІУ, координатор Таврійської гуманітарної платформи, кандидат історичних наук Андрій Іванець. Він нагадав, що тема Криму нині актуальна, адже остання війна на території України розпочалася саме на півострові у лютому 2014-го. Втім, і майже століття тому там тривала збройна боротьба, в яку були втягнені різні народи півострова.

Іванець розповів про одного з провідників кримськотатарського народу, людину, яка першою стала формувати кримськотатарську націю, – Челебіджіхана. Номан народився орієнтовно 1885 року у степовій частині Криму біля Перекопу в сім'ї імама Ібраїма Челебі, який був доволі заможний і володів 800 десятинами землі. Початкову освіту отримав у місцевій шко-

лі імперії. Але, як і в Росії 1906 року, так у Туреччині 1908-го відбулася революція «младотурків», що мало вплив на Челебіджіхана. Номан долучився там до створення трьох організацій, що виникають у цей час: кримськотатарське товариство учнівської молоді, 1909 року – підпільний гурток «Ватан» (Батьківщина), а також асоціація кримськотатарських письменників.

1912 року повертається до Криму, де, за свідченнями, зустрічається з видатним просвітником народу Гаспринським, друкується в його тюркомовній газеті, що стала першою у мусульманській Росії. За спогадами, у розмові з Гаспринським юнак обстоює ідею окремішності свого народу, тоді як просвітитель схилився до єдиного коріння мусульманських народів царської Росії.

У 1913-му переїжджає до Петербурга і продовжує навчання на

С. Д. Хаттагов, А. С. Айвазов, Н. Челебіджіхан, Д. Сейдамет біля порталу Алевіза в Хан-Сараї

3 9 до 26 грудня відбувається Курултай. Відкривається він у Ханському палаці у Бахчисараї. На цей час у невеликому тоді місті зібралось понад 10 тисяч людей. Вже у Сімферополі Курултай затверджує проект Конституції і проголошує створення Кримської Народної Республіки, Номана обирають головою Директорії (національного уряду)

Сім тисяч військових татар не могли протистояти значно сильнішим морякам. 13–14 січня 1918 року червоні захоплюють Сімферополь і арештовують Челебіджіхана. Звідти його перевозять до Севастополя. 23 лютого його разом з іншими ув'язненими вбивають, а тіла викидають у море.

Автор книги «Не заросте травною поле бою» – дослідник, класик кримськотатарської літератури письменник Юнус Кандим. Уперше вона побачила світ 2002 року в Сімферополі. Була друкована кримськотатарською мовою, а торік уперше вийшла й українською до сторіччя Курултайа. Більшу частину тексту переклав дослідник і громадський діяч Юрій Косенко. Друкувалася в місті Ічня Чернігівської області, через яку неодноразово проїжджав духовний батько кримськотатарського народу.

За ініціативи Меджлісу, 6 грудня 2017 року книга Ю. Кандима вручалася учасникам урочистого засідання Верховної Ради на честь століття Курултайа.

Перший Курултай кримськотатарського народу

ЖИТТЯ ЯК КЛЯТВА

Щороку кримські татари вшановують пам'ять свого видатного земляка Номана Челебіджіхана. У день його загибелі 23 лютого.

Сергій БАХІН

Цього року дата вшанування була ювілейною – 100-ліття. На вечір пам'яті зібралися майже всі найвідоміші особи громади Києва – лідер кримських татар Мустафа Джемільєв, глава Меджлісу Рефат Чубаров, заступник голови Меджлісу Ільмі Умеров, історик Гульнара Бекірова, програмний директор Кримського дому Алім Алієв. Зібралися у будинку проектно-освітньої реформи Q-Hub, розташованому напроти Києво-Печерської Лаври.

Ми не маємо забувати свою історію, сказав один з організаторів, голова Q-Hub Муслім Омерогли. Було б добре, щоб ключові сторінки кримськота-

Сам вечір був побудований у стилі інтерактивного театру. Молоді люди у напівтемряві по черзі розповідали про життя Номана на тлі відеоряду з документальними сюжетами столітньої давнини чи ігровими моментами, пов'язаними з творцем

Кожен з дев'яти виступів тривав п'ять-десять хвилин. Згадували про мужність, незламність, духовність, інші якості духовного лідера, а також про події того часу. Кожен з доповідачів тримав у руках жовтий тюльпан – знак пам'яті й скорботи. Наголошувалося, що Номан першим у мусульманському світі запроваджував рівноправ'я між чоловіками й жінками, наполягав на важливості освіти, зокрема й для жінок.

На думку Умерова, такі заходи важливі з погляду спадкоємності поколінь. Адже постатей, які зробили великий внесок в історію народу, не можна забувати. Про віхи життя Номана розповідали молоді люди, і це дуже важливо, що молодь знає своїх героїв, зауважив Ільмі.

Чубаров нагадав про роль Номана в історії державотворення кримськотатарського народу, висловивши думку, що, завдяки таким особистостям, кримські татари й досі є повноцінною нацією. Тоді, як чимало націй зникли за останні століття.

Завершився вечір виконанням гімну кримських татар «Я присягнувся», який написав саме Челебіджіхан, а також українським «Ще не вмерла України...»

тарської історії також знали й інші народи. З цієї ідеєю і проводиться захід, зазначив Муслім. Тож кожен охочий міг зареєструватися на вечір пам'яті через сторінку FB. Не дивно, що, окрім кримських татар, було чимало українців, зокрема журналістів, приміром, Андрій Куліков.

Середину залу, де відбувався вечір, було вистелено традиційними для народу квітами – тюльпанами. Першим виступив рідною мовою Джемільєв, пообіцявши, що українською майже те саме скаже Чубаров. Мустафа протягом вечора дав чимало інтерв'ю, але лейтмотив усіх його виступів був приблизно один і той самий: у часи випробувань дуже важливі приклади життя мужніх людей, патріотів. Наразі за часів окупації та репресій для кримськотатарського народу таким прикладом служиння є Челебіджіхан.

Напередодні 100-річчя з дня трагічної загибелі національного героя кримських татар Номана Челебіджіхана на будівлі Ічнрянського залізничного вокзалу було встановлено меморіальну дошку на його честь.

Це місце на Чернігівщині обрали не випадково. Челебіджіхан неодноразово бував тут проїздом. Урочистий захід був організований Департаментом культури і туризму, релігій та національностей Чернігівської ОДА, органами самоврядування Ічнрянського району та Ічнрянської ОТГ за сприяння Міністерства інформаційної політики України, громадським об'єднанням «Українська Ініціатива». Під час заходу голова прав-

Кандима про життя Номана «Не заросте травою поле бою...» друкувався саме в Ічні.

Український та кримськотатарський народи мають багато спільного у своїй історії. Є численні приклади співпраці, взаємодопомоги та спільної боротьби за свободу, зазначила в дописі заступник міністра інформаційної

ЧЕРНІГІВЩИНА ВШАНУВАЛА ЮВІЛЕЙ ЧЕЛЕБІДЖІХАНА

ління організації Юрій Косенко розповів присутнім про життя і діяльність Номана. Перед відкриттям меморіальної дошки разом із гімном України пролунав національний гімн кримських татар мовою оригіналу у виконанні чернігівського хору.

Номан кілька разів зупинявся на залізничному вокзалі Ічні дорогою до Петербурга у 1912–1917, адже навчався там, а згодом їздив у справах. Раніше потяги стояли тут довше і він міг вийти на перон. Тут він купував пиріжки з капустою і казав, що вони найсмачніші з усіх, що йому доводилось колись куштувати. Назва Ічня має тюркське походження, і це вплинуло на його зацікавленість містом.

Цікаво, що перший (і поки що єдиний) переклад українською мовою книги дослідника Юнуса

політики Еміне Джапарова. Саме на Ічнрянщині у 1659 році, біля села Крупицполе об'єдналися війська гетьмана Івана Виговського та кримського хана Мухаммед Герая 4-го Софу напередодні переможної Конотопської битви. А торік, на згадку про цю подію, у Крупицполі відкрито перший в Україні пам'ятник, що символізує українсько-кримськотатарську дружбу, а також створено Ічнрянське районне товариство українсько-кримськотатарської дружби «Бірлік».

Століття тому за волю України воював підполковник армії УНР Алібей Булатуков, а за кілька століть перед цим перекопський мурза Тугай-бей загинув під Берестечком, допомагаючи козакам.

Сергій БАХІН

Сцена з вистави «Ковчег»

тримку і віру в нас, – написала у Фейсбук після прем'єри Ірина Романова. – Спасибі нашому хореографу Вікторії Мартиновій за нові навички у вираженні емоцій тілом, за легкість спілкування і підтримку».

«Друга частина вистави «ПараНоя» Театральної лабораторії поставлена за п'єсою сучасно-

ХТО Я?

Містерія під назвою «ПараНоя» в київському театрі «Театральна лабораторія» вразила глядача глибоким змістом, багатою палітрою емоцій, почуттів, відчуттів, а також провокацій.

Актори зіграли одразу дві вистави – «Ковчег» за мотивами твору Ганни Устиної «Добрі сусіди» від режисера Оксани Коляденко та «Мій дах» за мотивами твору Олени Балагури «Рівняння з трьома невідомими» від режисера Бориса Філімонова. Хореограф – Вікторія Мартинова. Художній керівник театру «Театральна лабораторія» Оксана Коляденко відкрила завісу над філософською таїною дійства.

У Вас буває таке, коли старанно шукаєте відповідь на питання: «Хто Я?» Коли поринаєш із головою у роздуми, в океан свого Я... Хтозна, куди понесе течія... Хтось потрапить у гарний сон, хтось зустріне твій своїми страхами, а хтось, втративши почуття реальності, на мить відчує душу без тіла... Коли свідомість, опинившись у замкненому просторі і шукаючи відповіді, шепоче «... тебе немає...» – ти не існуєш, твоя оболонка втрачає з тобою зв'язок... У цьому пошуку, в хаосі думок необхідно зловити хвилину відвертості із самим собою! Її неможливо не впізнати... У цей момент тиши все завмирає, і чути лише стукіт серця, яке азбукою Морзе надсилає повідомлення до свідомості... У цій тиші стіни свідомості не руйнуються, а будують новий світ, у якому Ви можете жити вічно і бути самим собою...

«Спасибі величезне нашим режисерам, Оксані і Борису, за те, що ділитесь своїм досвідом, за під-

го українського драматурга Олени Балагури, – каже Тетяна Щастіна, актриса, сценарист, драматург, член НСТД. – Вона дебютувала з цим твором на V Фестивалі витончених мистецтв «АМПЛУА» восени 2017 року. Тоді її п'єсу обрали одразу три театри: у Запоріжжі, Березані та «Театральна лабораторія» в Києві. І декілька місяців потому цей театр уже взяв виставу до репертуару. Великий попит на матеріал зумовлено тим, що автор «підняв» актуальну тему. Не побоявся висвітлити те, що «болить» сучасній молоді. Сподіваюся, що перегляд цієї вистави допоможе й батькам уважніше ставитися до своїх дітей, особливо підлітків. «Театральна лабораторія» на чолі з О. Коляденко – необхідне явище в театральному сьогодні України, місце, що єднає на своєму майданчику початківців і майстрів. Дебютанти отримують можливість для розвитку своїх талантів, а досвідчені театралі знаходять місце для втілення професійних мрій».

Цей театр – завжди на хвилі сучасності, завдяки своїй участі у масштабних театральних проєктах. Зокрема «Театральна лабораторія» бере найактивнішу участь у Фестивалі витончених мистецтв «АМПЛУА» та у Фестивалі комедійного мистецтва «ГашОТю». Тут театр знайомиться із сучасною драматургією, цікавими авторами та залучає до свого культурного осередку видатних режисерів. Тому й кожна вистава тут відбувається з аншлагом.

Світлана СОКОЛОВА
Фото авторки

Сцена з вистави «Мій дах»

УСІМ «ГРИЦЯМ» ЯК ПАМ'ЯТЬ ПРО МАРУСИНУ ЛЮБОВ

«Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці...» Хто з українців не знає цієї пісні? А може, хтось і не знає, що її подарувала нам дівчина, яка увічнила тему любові та ненависті саме так, як могла висловити свої почуття вона – легендарна Маруся Чурай.

Леся САМІЙЛЕНКО

А нещодавно Київський Національний академічний театр оперети потішив своїх шанувальників черговою новинкою. Чому саме новинкою, бо ця робота для театру є експериментальною і доволі незвичною спробою режисера постановника Сергія Павлюка показати глибоку драматичну поему Ліни Костенко «Маруся Чурай» у нетрадиційному контексті музично-театрального мистецтва. Відразу, після прем'єрного показу, який дивилась із великим зацікавленням, усі сумніви щодо доречності саме такого режисерського задуму розвіялись. Бо оперетою цю виставу назвати не можна, і до саме цього жанру вона має причетність хіба що участю артистів столичної оперети всіх вікових категорій та звань, які виступили як яскраві професійні драматичні актори в монологах – без жодної фальшивої ноти. А ще вони так особливо вишукано виконували всі музичні твори, яких саме в цій виставі було так мало, що навіть чогось не вистачало для повноти насолоди... А коли чогось не вистачає, то залишається простір для роздумів і стимул до подальших дій. Саме з таким настроєм і залишає глядача ця вистава наодинці з почуттями, які не полишають душу ще довго.

«Ох і гадина, ця Маруся...» – почувла я під час антракту у дво-

рі, куди вийшли подихати повітрям учні якоїсь із київських шкіл, яких привели на перегляд учителі української літератури. Чому пригадується саме ця репліка, бо вона є свідченням того, що хлопчик, який висловив таку думку серед своїх однолітків, як мінімум, перейнявся почутим і побаченим. А вже далі – завдання вчительки розтлумачити неправильність ходу його думок і переконати в їх неправильності цього юного легеня. Але ця сцена з позавиставної частини моїх вражень не просто так сплила в пам'яті, бо певна, що ця вистава сподобалась молоді ще й тому, що в ній багато дуже цікавої музики: тут і прекрасно аранжований фолк-рок, і просто автентичне звучання маловідомих пісень, і...

Оперетівська «Маруся Чурай» – це прекрасний зразок театрально-музичної драматургії. Іноді мені здавалось, що я в Національному драматичному театрі ім. Івана Франка. Особливо коли вслухалась у кожне слово монологів, у які актори вкладали не лише душу, але й свої переконання та ставлення до подій, що вирішували долю дівчини, яка мимоволі вчинила злочин. А як

полум'яно звучали слова свідка Івана Іскри: «Ця дівчина – не просто так Маруся. Це – голос наш. Це – пісня. Це – душа...» Здавалось, що актор Дмитро Шарабун захищав честь своєї дочки. А чи навіть України? Кожне слово Чураїхи (народна артистка України Валентина Бутковська) відлунувало боєм материнського серця, а Бобренчихи (народна артистка України Ірина Лапіна) – іншими відтінками «своєї правди». Але всі ці нюанси акторської гри були присутні в кожному монолозі, написаному Ліною Костенко, та глибоко прочитаному й пережитому режисером і акторською командою.

Відчувалось, що і головний режисер театру оперети Богдан Струтинський не просто так, за потреби часу чи моди на творчість Ліни Костенко, взялися за цей експеримент. У цю роботу вкладено не лише розум і серце, але й любов до творчості сучасного поета й героїні українського середньовіччя Марусі Чурай. Адже цих видатних жінок об'єднує любов до слова та пісні. А ще – безсилість у боротьбі з побутовою рутинністю і людською залежністю від неї.

ЛЮБОВ ДО ПІСНІ В НАС ОДНА

Самодіяльний колектив «Вербиченька» із села Фасова Макарівського району, що на Київщині, «народився» двічі. Першого разу гурт не витримав випробування часом. А повторне народження – з новим керівником – відбулося 19 серпня 2015 року. Коли познайомила з учасниками ближче, зауважила, що «Вербиченька» – серйозний претендент на звання народного колективу.

Тетяна ЯСИНЕЦЬКА

У колективі зібралися справжні знавці і любителі української народної пісні. І в кожного з них – своя історія приходу до «Вербиченьки». Ось що розповіла Надія Римська – місцева поетеса, яка написала «Гімн Фасової», солістка і староста колективу: «Я народилася у цьому мальовничому селі Фасова, у працюватій співочій родині: моя мама співала, бабуся співала, то, мабуть, любов до пісні мені передалася на генетичному рівні. Я також передаю її своїм онукам і праонукам. Це дуже єдне родину! А назва нашого колективу народилася на одній з репетицій. Раніше ми довго міркували, яке підібрати ім'я, щоб було неповторним і характерним для нашого краю. І ось одного разу зібрались на репетицію на природі, біля ставка. І ніби прозріли, розширившись докола, – співаємо ж під вербами! Отак і назвали свій гурт – «Вербиченька».

До нашої розмови приєдналася Лариса Очеретюк – «заслужений фельдшер України», завідувачка сільського ФАПУ, яка лікує людей не тільки засобами медицини, але й чарівним голосом. Вона має хист і до танцю, і в неї чудовий альти: «Коли співаєш, забуваєш про роки, адже молодіє душа, повниться любов'ю до життя і хочеться всім цим поділитися з іншими людьми, щоб і вони наповнилися позитивними емоціями, які, скажу вам як медик, продовжують життя! Є в колективі і сімейна пара. Це подружжя: Микола Сікачина – баритон, за професією геолог, і його дружина Надія – сопрано. Вона – біолог. Обоє познайомилися, коли навчались у Київському державному університеті імені Тараса Шевченка. Микола Сікачина розповідає: «Я родом з Фастівського району, але Фасова теж близька серцю. Люблю бардівські пісні ще зі студентських років, сам граю на гітарі. Взагалі, любов до пісні – це від батька й матері. Усі старовинні українські пісні знаю. Співаю з дитинства. А до «Вербиченьки» прийшли удвох із дружиною: побачивши цей колектив у одному

з концертів, вирішили співати. Отож прийшли на репетицію, нас прослухали й запросили до участі. Тут душа наша співає, відпочиваємо від усіх проблем і турбот!»

Чудово вписались у колектив тенор Михайло Богаченко та його подруга з дитинства Раїса Іванова, сопрано, яка сказала: «Символічно, що день народження колективу саме 19 серпня, на Спас, адже пісня – це теж спасіння душі від усіляких негараздів! У складі «Вербиченьки» переважно учасники «другої молодості», але серед них є і наймолодші за віком – Наталія Акінжала й Тетяна Синельник. Розповідає Наталія: «Я народилася у Фасовій. Любов до пісні почалася від самого дитинства. Дуже рада, що маю змогу співати у «Вербиченьці». Це підтримує життєвий тонус, навіть здоровішаєш – такий заряд отримуєш на репетиціях! Вистачає на весь тиждень! Сама співаю, ще й сваху свою – Тетяну Синельник запросила, яка тепер летить на кожну репетицію і вже не може жити без пісні!»

Сильний, яскравий голос має Ольга Бережна – солістка колективу. Вона з дитинства співала разом зі своєю сестрою Галиною. Цей дует сестер Бондаренко знали не лише в рідному селі, а й за його межами. І, як кажуть односельці, хто сидів у перший рядах залу, то аж вуха загуляли, такі голосні були дівчата, не треба для них і мікрофонів! На жаль, сестра пішла з життя, а Ольга й досі не полишає сцену, каже, що співає тепер за двох. Хоча мешкає в Києві, але приїздить на репетиції, що б там не було: і в дощ, і в сніг... Залишає всю роботу, поспішає до Фасової.

Їздять з Києва на репетиції і Раїса Іванова та Надія Матвієнко, яка сказала: «Ми дуже раді, що співаємо у «Вербиченьці», адже знаходимо тут натхнення до життя і праці!»

Чоловіки у колективі, як кажуть, «на вагу золота». Ось Віктор Марченко – не лише гарно співає, а ще й майструє до ладу: сам виготовив для ансамблю шумові інструменти, грає на барабані. «Музикант від Бога» – так називають музичного керівника колективу, акомпаніатора Валентина Шаменка. З його приходом

ніби відкрилось друге дихання в учасників. Талановитий, темпераментний і компетентний – він перший порадник і помічник керівника колективу Надії Бабенко. І хоча у Валентина є свій колектив «Горлиця» в Пашківському Будинку культури (сусіднє село), проте він з великою відповідальністю ставиться до роботи у «Вербиченьці». Раніше акомпаніатором був Віктор Терещенко, доки хвороба не змусила залишити колектив, але й досі учасники згадують його з великою вдячністю і повагою. «Я працював з багатьма колективами і «Вербиченьку»

є з чим порівняти, – сказав Валентин Шаменко. – Що мене спонукало до роботи в ній? Передусім те, що тут по-справжньому люблять і цінують пісню, віддані їй усією душею. Щирі, порядні – з такими людьми працювати легко, одне задоволення!»

Цю думку підтвердила й керівник колективу Надія Бабенко, яка донедавна жила в Києві, викладала в Національній академії керівних кадрів культури й мистецтв, працюючи на посаді професора. Але так склалося, що треба доглянути старенького хворого батька, тож залишила все і повернулася у Фасову. «До мене звернулись учасники колишнього ансамблю з проханням стати їхнім керівником і такі умовили мене, – згадує Надія Борисівна. – Я залучила, наперед, своїх родичів, сусідів та подруг: Раїсу Іванову, Надію Матвієнко, Наталію Акінжалу, Михайла Богаченка. Поступово склад поповнювався, тож у «Вербиченьці» стало 15 учасників: 11 жінок і 4 чоловіків, яким менше 60-ти років. А нещодавно до нас прийшли співати альти: Любов Брамська – працівник медичного закладу та Наталія Якименко –

вчителька молодших класів Фасівської школи.

«Вербиченька» – це моя друга сім'я, де панує творча, щира атмосфера, ми так здружилися! За два з половиною роки у нас відбулося понад сорок публічних виступів на різних сценах. Ми є учасниками мистецьких заходів різних рівнів – від сільських до Всеукраїнських, беремо участь у церковних службах під час великих свят, у благодійних заходах тощо. Зараз у репертуарі «Вербиченьки» є понад 60 різдвяних, купальських, весільних українських народних пісень, псалмів, авторських робіт, пісень сучасних композиторів. Нині «Вербиченька» готує нову програму.

У колективі співає чотири Надії! Тож і надіємось, що він наповниться ще новими учасниками, особливо чоловічої статі. До своєї другої річниці колектив виступив з великою програмою благодійного концерту, кошти від якого були передані двом сім'ям, що виховують дітей-сиріт. І назвали цей захід «Україна в нас єдина, Фасова у нас одна!»

Хочеться від себе додати: «Вербиченька» як колектив – теж одна. І хай міцніше її неповторний голос, хай довговічним буде її життя, як і того символу України, довговічного дерева, чию назву вона має!

ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ВЕЛИКОГО ТЕРОРУ

Гасло Миколи Хвильового у 1920-ті роки стосувалося необхідності відродження і розвитку самобутньої української літератури, в середині ХХ століття спрямовувало український рух опору радянському тоталітаризму на здобуття української державності, а в наш час лишається актуальним через військову агресію сучасної Росії проти України.

У Музеї шістдесятництва відбулася презентація виставки «Геть від Москви!»

80-ті роковини Великого терору терору закликають усіх нас до шанобливої пам'яті про жертв тоталітарного комуністичного режиму Кремля. Бо мільйони і мільйони людей, зокрема в окупованій ним Україні, заплатили життям та скаліченими долями їхніх рідних за те, що мали людську гідність та хотіли національної свободи у своїй незалежній державі.

Виставкова експозиція складається з двох частин – історія злочинів Російської імперії та Радянського Союзу проти українського народу (перелік подій до 1918 року, картини художників, фотографії та документи на тему репресій в УРСР) та сучасний стан українсько-російських відносин (реставрація тоталітаризму в Росії, ностальгія за сталінщиною, брехлива російська пропаганда та українська відповідь на ці виклики, тема представлена через фо-

тографії, документи, дитячі малюнки тощо).

Під час презентації виставки виступили з розповідями про радянську тоталітарну систему дисиденти радянських часів і дослідники теорії та злочинної практики радянського тоталітаризму. Це, зокрема, відомий радянський політв'язень і дослідник тоталітарної системи в СРСР Василь Овсієнко, донька політв'язня – президента УГВР Кирила Осьмака – Наталя Осьмак, голова Всеукраїнського товариства політичних в'язнів і репресованих Оріся Сокульська. Перед учасниками виставки акторський колектив презентував Вертеп, а Наталя Осьмак – документальний фільм про страдницький шлях свого батька в сталінській тюрмі. Виставка підготовлена завідувачкою музею Оленою Лодзинською і присвячена 80-м роковинам Великого терору в СРСР та 100-річчю проголошення Незалежності УНР IV Універсалом Центральної Ради 22 січня 2018 року.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

На фото вишивані та інші речі, виготовлені в'язнями сталінських таборів, – експонати виставки «Геть від Москви!»

– Що є життя? – Життя – це праця. – Лишень? – Ні! Ще – мрія! З найромантичніших мрій людини – «Я б Землю покинув та в небо злітав!»

Ольга ПУГАЧ

Щоб у небо злітати, потрібні крила Ікара. А от щоб Землю покинути, тобто – вийти за межі земного тяжіння, крил замало, хоча відомо, що і з крилами, і з гвинтокрилами у нас в Україні теж все гаразд. Але наразі вестимемо мову про інше, про прагнення високого польоту. А для високого польоту потрібна ракета. Також ракеті має бути відома траєкторія польоту. І коли ти все це маєш – мрію, ракету і рівняння руху, то ніщо вже не завадить тобі сягнути висоти!

Не одне покоління українських винахідників та вчених докладали зусиль, щоб здійснилося дерзновенне – досягти зіркового простору. І це сталося 4 жовтня 1957 року. Людина, кинувши виклик богам, вивела на орбіту перший у світі рукотворний супутник Землі. Керував проектом житомирянин Сергій Корольов, генеральний конструктор космічної програми СРСР. Цей день вважається початком космічної ери людства.

Розповідь про український внесок у ракетобудування годиться починати з Олександра Засядька (1779–1837) з Полтавщини, нащадка запорозьких козаків, завдяки ракетам якого Росія перемогла Туреччину у війні 1828 року, та спробуємо викласти цю тему в історичній послідовності.

Перші фейерверки та ракети з'явилися у китайців та індусів. Припускають, що вони знали про порох вже понад 3 тис. років тому, вони ж першими й запустили ракети, бо без пороху – яка ракета? У XII столітті вони вже мали й «вогняний спис» – наповнена порохом бамбукова паличка. У XIV ст. в китайців були вже двоступінчасті ракети з двигунами, які вмикалися по черзі.

Вважається, що Європа порох винайшла самостійно у XIII сто-

ПАРАБОЛИ ЗІРКОВИХ УСТРЕМЛІНЬ

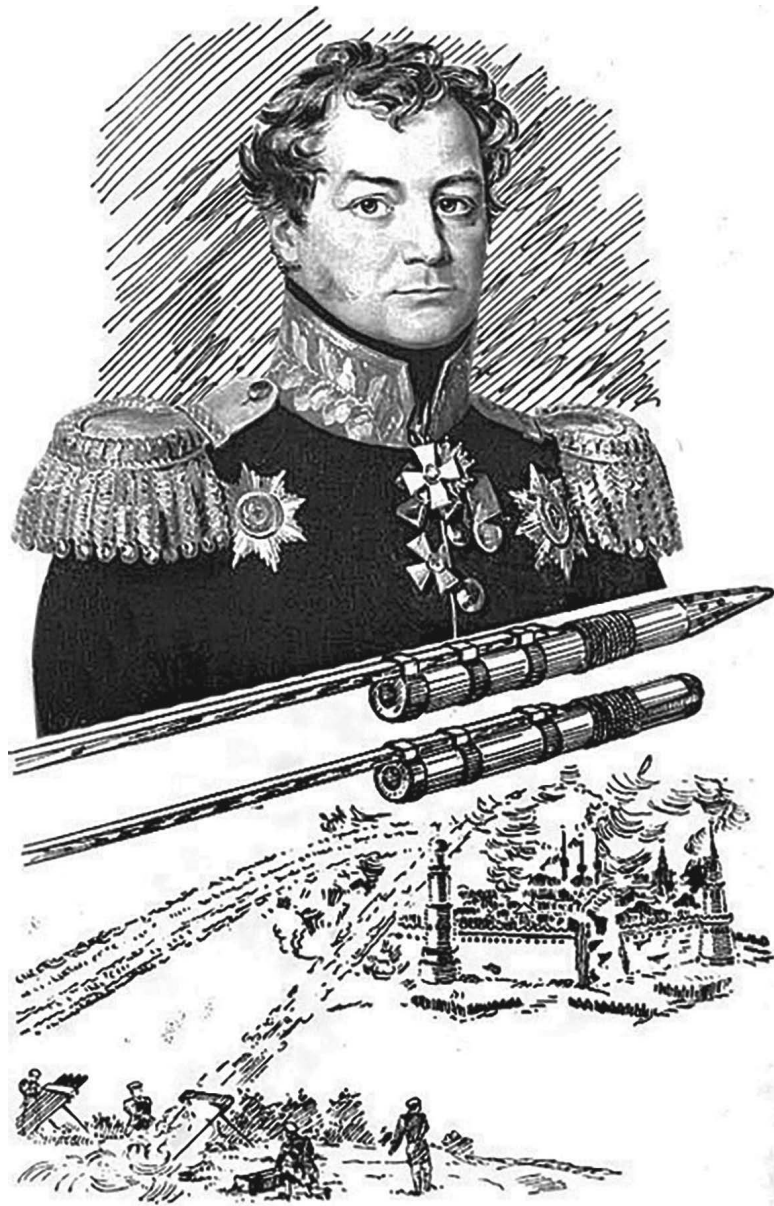
200 РОКІВ РАКЕТИ ОЛЕКСАНДРА ЗАСЯДЬКА

літті, невдовзі з'явилися і власні ракети. І саме європейці зуміли отримати від тих відкриттів найбільшу користь. Запорозькі козаки були, певно, одними з перших у цій частині світу, хто застосовував ракети в бою. Дослідники пишуть, що вже у 1516 році поблизу міста Білгорода, що в долині Дінця, гармаші гетьмана Ружинського застосували ракети у боях проти кримського хана Мелік-Гірея. За переказами, ракети були шестиступеневими і летіли, по кілька разів підстрибуючи від землі. Те диво справило на татар неабияке враження, їхня кіннота запанікувала, і військо хана зазнало у бою нищівної поразки. Секрет тих ракет був втрачений, можливо, через загибель гармашів у боях.

Довідники подають, що в Європі перші бойові ракети з'явилися в XIX ст. у британців – ракети Конгріва. Британці ж запозичили ідею ракет в індусів ще у колоніальних війнах XVIII століття. Захопивши в боях із супротивником зразки ракет, британці розробили власний аналог. Ракети Конгріва застосовувалися в Європі вже у наполеонівських війнах.

Саме під час закордонного походу 1813–1814 років командир артилерійської бригади О. Засядько, побачивши в дії справжні англійські ракети, поставив собі за мету створити вітчизняні, які б перевершили англійські. Інтерес до ракет у нього був не випадковим, адже від батька, який був головним гармашем Запорозької Січі, він мав наказ розкрити забутий секрет козацької ракетної зброї.

Подавши у відставку після закінчення війни, О. Засядько у 1815 році повертається у село, де народився. Щоб почати дослідницьку роботу, він продає під Одесою батьківський маєток і буде в селі кузню, піротехнічну лабораторію та запрошує спеціалістів. Вже у 1817 році він випробовує ракети власної розробки на піщаних вигонах Полтавщини,

неподалік Великих Сорочинців, і про це його земляки пам'ятають донині.

Ракети Засядька мали оригінальні пускові установки – з них майже одночасно вилітали шість ракет. Ця ідея пізніше була втілена в радянських реактивних мінометах «Катюша».

Навесні 1818 року О. Засядько приїздить зі своїми ракетами до Санкт-Петербурга. Під час показових випробувань на артилерійському полігоні найкращі зразки його ракет пролетіли на відстань 2888 сажнів (понад 6 км). Ніде у світі таких ракет на той час ще не існувало. Отже, 200 років тому було дано старт вітчизняному ракетобудуванню. Ким був цей завзятий винахідник?

Народився Олександр Засядько в козацькому містечку Лютенька. Його прапрадід Яків Засядько був реєстровим козаком Хорольської сотні (у Реєстрі Війська Запорозького 1649 року – № 31969) і закінчив службу вже полковником. Прадід по батьковій лінії Лук'ян та дід Данило Лук'янович

були сотниками. Пізніше дід став священником церкви у Лютенці. Батько Олександра Засядька –

Дмитро Данилович був головним гармашем Запорозької Січі. Вже після ліквідації Січі він на службі в армії дійшов до генерал-майора, отримав дворянське звання та земельний наділ на Полтавщині. Його сини – Олександр і Данило навчалися в Артилерійському інженерному шляхетському кадетському корпусі у Петербурзі. Після завершення навчання Олександр вступає на службу в армію. Вітчизняну війну 1812 року командир артилерійської бригади О. Засядько пройшов від початку до кінця. Про його героїзм свідчать численні нагороди, зокрема золота шпага «За хоробрість». Окрім О. Засядька, на той час нею було відзначено лише Багратіона і фельдмаршала М. І. Кутузова*. Загалом О. Засядькові довелося воювати майже без перерви 15 років. Будучи в чині полковника, О. Засядько подає у відставку, бо ж має намір реалізувати батьків наказ – працювати над ракетами. Для цього виїздить до рідної Лютенки і присвячує ракетній справі два роки напруженої праці.

Навесні 1818 року Засядько привозить возами до Санкт-Петербурга виготовлені власним коштом ракети. Щоб їх випробувати, знадобився дозвіл військового міністерства. Його домогтися отримати генерал Анрі Жомені. Фельдмаршал Барклай-де-Толлі гідно оцінив результати випробувань ракет і домігся для Засядька звання генерал-майора. А вже у 1820 році він отримує від імператора наказ очолити в Санкт-Петербурзі Артилерійське училище. Того самого року О. Засядько одружується з донькою міського голови Одеси Єлизаветою Грессер. Вони мали восьмеро дітей – шістьох синів і двох доньок.

Як ректор училища він буде 1822 року нові корпуси над Невом, які збереглися й дотепер. Він вводить до навчальної програми курс про ракети. Дбали в училищі й про підготовку юнкерів як усебічно освічених людей. Від 1928-го він знову на війні, 1829-го отримує звання генерал-лейтенанта, а у 1834 році йде у відставку. Помер Олександр Засядько, видатний український інженер-артилерист, конструктор ракет, хоробрий та мужній учасник не однієї війни у 1838 році. Похований за заповітом у Куразькому монастирі під Харковом. Він мріяв про політ на Місяць і працював над проблемою ракетного палива для такого польоту. Його ім'я нанесене на карту Місяця поряд з іменами Коперника, Галілея, Ньютона, Ейнштейна.

*Книжка «Шпага Олександра Засядька» – Ю. Нікітін – «Молодь», 1979 – в Україні була заборонена як націоналістична. Пізніше виходила під назвою «Золота шпага».

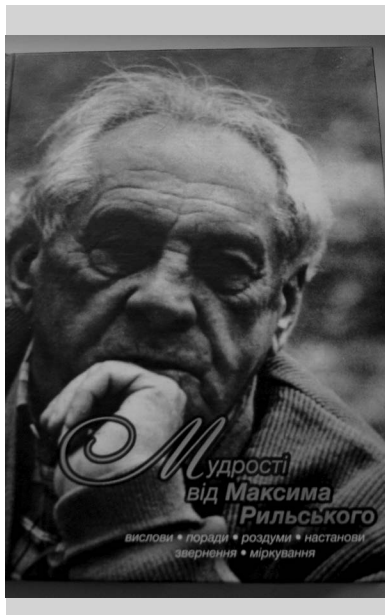
Інженерна атака фортеці Варна саперним батальйоном 23 вересня 1828 року

«МУДРОСТІ ВІД МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО»

Презентація збірки під такою назвою відбулася 22 лютого в Національному музеї літератури. У книжці зібрані вислови, роздуми, настанови, звернення, міркування поета-академіка.

Світлана СОКОЛОВА

Це видання – справжній розсип наповнених глибоким філософським та життєвим змістом мудростей, які залишив Максим Тадейович. Вони не втратили своєї актуальності і в нашому сьогоденні. Справді, як наголошував сам класик, «великий поет – завжди сучасник».

Утвердження рідної мови, піклування про слово і духовність людини, звернення до молоді, проблеми виховання й ставлення до природи, вияви добросердя – все, що хвилювало класика протягом життя, відтворено у книжці, в окремих віршах і поетичних рядках, у цитатах з літературно-мистецьких студій та розвідок, епістолярної спадщини, публіцистики. Водночас книга розкриває світосприйняття, духовні та моральні принципи, життєві спостереження видатного гуманітарія та гуманіста, широчінь доброти, інтересів, уподобань, переконань мислителя-мудреця М. Рильського.

«Мудрість – це і доброта серця, душевний порив щедрості, бажання йти назустріч людині, – говорить упорядник книжки Максим Георгійович Рильський. – Як приклад назву вислів «Умій дивитися, людино, на людей». Це не просто звернення чи застереження, а життєвий стрижень Максима Тадейовича. Переважна більшість поезій, прозових творів, епістолярної спадщини

сповнена любов'ю до людини, турботою про неї, зверненням до найгуманніших рис та почуттів, жагою творення добра.

«Мій розум може забути дату, але моє серце ніколи не забуває тих, кого любить», – напише він в одному з листів».

Уже смертельно хворий поет звертається до колег по перу з проханням підтримати в лікарні морально та матеріально важко хворого письменника, турбується про впорядкування могил відомих українців, повертає із забуття творчу спадщину Олександра Олеся.

Павло Тичина дуже влучно зауважив, що Максим Рильський володів мудрістю життя, ймення якої – «людинознавство».

«... Радій же серце! До останку пий / Життя людського пінистий напій, / Палай з людьми жагою однією...» – виголошує поет.

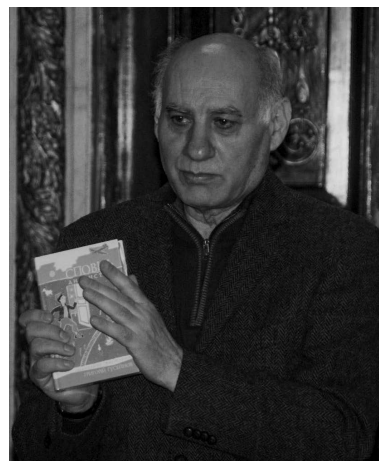
У листі до сина Богдана: «Раджу тобі якнайсерйозніше звернути увагу на англійську мову, бо людина, що не знає мов, – не-

повна людина...» Максим Тадейович ніби передбачає наше європейське майбутнє. Але водночас радить дбати про минуле й застерігає від необачних кроків: «... Якщо не підходить до історичних явищ із історичною й діалектично міркою, то краще до них зовсім не підходить».

Можна сказати, що Максим Тадейович зазирнув у прийдешній день, коли писав: «Мова є сповіддю народу. Мова – гостра ідейна зброя, і це слід завжди пам'ятати. Мовою можна отруїти свідомість – і піднести її, прояснити, оздоровити»; «Єдиний народ повинен мати єдину літературну мову, яка живиться всіма джерелами народної мови і, в свою чергу, впливає на мовну практику всіх верств суспільства».

«Книга цікава і важлива, і дуже мудро скомпонована, тому що тут не тільки поезія, не тільки його роздуми філософські про проблеми майбуття, мови, перекладу, поетичної творчості, – сказав український літературознавець і політик, директор Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України Микола Жулинський. – Тут дуже багато порушено тем, а що найголовніше – це те, що книжка дає і поезії самого Максима Тадейовича. Така мудрість нашого поета-академіка ще раз засвідчує, що те, що вивірене совістю, пережите, те, що болить людині, коли виливається у слово незалежно від того чи поетичне воно, публіцистичне чи філософське, воно вже є і буде жити».

Організатори презентації мають намір завітати з книжечкою до вишів, аби студенти, молоде покоління пізнали досвід і мудрі думки одного з найкращих представників вітчизняної літератури.

ТВОРЧИЙ ВЕЧІР ГРИГОРІЯ ГУСЕЙНОВА

У Національній спілці письменників України відбувся творчий вечір відомого українського письменника Григорія Гусейнова, автора книжок «Незаймані сніги» (1993), «Чаша ювеліра Карла Фаберже» (1995), «Станційні пасторали. Сповідь дитинства» (1999, 2005), «Господні зерна» (2000–2005), «Повернення в Портленд» (2011), «Між часом і морем» (2013), «Друга соната» (2014), «Одіссея Шкіпера і Чугайстра», «Окупаційний роман» (2015), «Принцеси революції» (2017) та інших.

Григорій Гусейнов – лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, літературних премій імені Івана Огієнка, «Благовіст», фонду Антоновича, імені Володимира Винниченка, імені Валер'яна Підмогильного, імені Василя Стуса, Валерія Шевчука, головний редактор літературного журналу «Кур'єр Кривбасу», засновник премії «Глодоский скарб».

Зустріч відбулася за підтримки Об'єднаної діаспори азербайджанців України. Це була перша зустріч із відомим письменником, на якій обговорювалися азербайджанські мотиви у його творчості, адже мати письменника була українокою, а батько – азербайджанцем.

«Якщо говорити про східні мотиви в моїх творах, то найбільше це виражено в книжці «Станційні пасторали. Сповідь дитинства», номінованій на Шевченківську премію. Хоча відчуття Сходу, любов до нього більше проявляється в моїй доньці, аніж у мені. Характер і культура Сходу осмислена мною в літературі, а в моїй натурі більше українського, я дуже щирий і принциповий, і це іноді мені навіть шкодить», – зізнався Григорій Гусейнов.

Голова Об'єднаної діаспори азербайджанців України Хікмет Джавадов заявив про важливість

популяризації азербайджанської літератури в Україні:

«Нещодавно в Україні вийшов роман «Свобода» азербайджанської письменниці Афаг Масуд, і українці змогли рідною мовою відкрити для себе творчість сучасних азербайджанських письменників. У цьому місяці відбувся поетичний марафон на азербайджанську тематику серед українських поетів. Літературний вечір Григорія Гусейнова дуже важливий і для азербайджанців, і для українців. Адже його творчість об'єднує і українську, і азербайджанську культури».

Гостями творчого вечора Григорія Гусейнова були дипломат, перекладач, Надзвичайний і Повноважний Посол України Юрій Кочубай, доктор історичних наук, професор Фархад Туранли, доктор юридичних наук, професор Ариф Гулієв, керівник ансамблю «Кавказ» Ніджат Мірзоев, завідувачка Київської бібліотеки імені Самеда Вургуна Галина Чеботарьова.

А ведучими творчого вечора були голова Київської організації Національної спілки письменників України Володимир Даниленко та журналістка, представниця Об'єднаної діаспори азербайджанців України Марина Гончарук.

Світлана РАТИНСЬКА

ПОЕТ, ЩО ПРАГНЕ ВИСОКОГО, ЧИСТОГО І НЕЗЕМНОГО

Свій ювілейний рік поет-просвітянин Володимир Педченко проводить виходом у світ авторської поетичної збірки «Потреба неба». Книга вийшла друком у Херсонській філії Видавничого Центру «Просвіта».

Творчість Володимира Педченка вражає своїм розмаїттям художніх образів і тем. Він стрімко увірвався в літературний процес Херсонщини і щороку радує шанувальників української поезії новими і новими творчими відкриттями. З 2010 по 2016 рік у Херсонській філії Видавничого Центру «Просвіта» вийшли друком збірки поезій Володимира Педченка: «Срібло», «Релігія рими», «Гороскопи слова», а також «Портали пам'яті», яка принесла поетові не лише визнання серед побратимів по перу, а й звання ла-

уреата обласної літературної премії імені Миколи Куліша.

Хоча тяжіння до осінніх мотивів переважає, але весна у творах Володимира Васильовича завжди бентежна і розвихрена, зворушлива і чарівна. Його жага тепла і любові надихає читача спільно з автором переосмислити роль земних стихій:

Нам сонце в душі засівало зерна,
Їх охрестила гір легка вода.
По тілу, що звільнилося од скверни,
Побігла кров зелена й молода...

Він не прохає жити в мирі, він вимагає від людей відродити в собі людяність і щире доброзичливість, адже колись усі ми мріяли

Про щастя, що
На крилах принесли,
Про весни ті,
Що зміцнюють
Надії...

Поет напередодні власного високоліття прагне високого, чистого, неземного, і це простежується у лейтмотиві нової поетичної збірки «Потреба неба», де, поза сумнівом, вас надихатиме таке:

Там зібралися хмари в купу,
Доторкнутися треба хмар...
або ж:
На крила б умотитись добре,
І в гості – до отар хмарин,
Але в кишеню бгає обрій
Процільний надосінній клин...

І це від поета, який шукає своє місце у просторі та часі, який радіє дивам природи («Я – живу, закоханий у райдуги і зливи!»), який вписує себе у всесвіт швидкоплинний то птахом, то краплею («І я – вже крапля, що летіти мусить За небосхил, як біль пташиних сліз...»), який з лаборатор-

ною спостережливістю окреслює природні закономірності:

Що в природи – дивні забаганки:
Сонця диск мажорно-молодий
Із води народжується зранку,
А на старість – просить знов води...

У новій ювілейній збірці Володимира Педченка допитливий читач знайде мотиви побажань кожного сучасного краянину: і лірично-сентиментальні, і до болю бентежні, і обнадійливі, адже «Підвислий час Лебідку небокраю Листи надії просить принести...» Тож читаймо і разом працюймо над тим, щоб налаштувати струни власної душі на взаєморозуміння.

Олег ОЛЕКСЮК,
голова Херсонського обласного об'єднання
Всеукраїнського товариства «Просвіта»
імені Тараса Шевченка

ХАРКІВ УШАНУВАВ НЕЗАБУТНІХ РОМАНТИКІВ

Що б не казали, а для Слобожанщини ім'я автора пісні «Дивлюся на небо» – знакове. Як і творча постать видатного українця Гната Хоткевича – прозаїка і бандуриста, театрального діяча і художника.

В'ячеслав
РОМАНОВСЬКИЙ

Євген Букет, В'ячеслав Романовський і Олександр Петренко під час презентації

Іх справедливо називали романтиками української культури. Саме їм і був присвячений приїзд до Харкова праправнука легендарного поета Олександра Петренка та очільника всеукраїнського тижневика «Культура і життя» Євгена Букета.

Як відомо, газета була заснована видатним харків'янином Гнатом Хоткевичем у 1913 році і почала виходити у Києві. Донині вона розповідає про минуле і сьогодення культурних процесів і явищ нашої країни, про людей, причетних до української культури. Авжеж, на її шпальтах досліджувалося життя та творчість цих видатних діячів. Про них та про роботу редакції тижневика і сказав своє вступне слово у Клубі письменників Харкова головний редактор.

З нетерпінням чекали й виступу праправнука видатного поета-романтика. Кандидат хімічних наук, краєзнавець, засновник документального дослідницького генеалогічно-літературного проєкту «Ідентифікація Петренків» Олександр Петренко присвятив своєму пращурові роки життя, шість книг. Про свої пошуки, листування, роботу в архівах він і повідав присутнім з демонстрацією документів, фотографій, творів незабутнього Поета.

Відкриття і подальша діяльність імператорського університету активізувала наукові та творчі сили міста. Вони заклали ту основу, якою і нині пишаються не лише слобожани, а й уся Україна. Слідом за П. П. Гулаком-Артемівським та Г. Ф. Квіткою-Основ'яненком, уже в сорокових роках XIX сторіччя Харків презентують два творчих крила, представники яких зосереджують свою увагу на україністичі. В науковому – енергійні й талановиті вчені Ізмаїл Срезневський, Микола Костомаров, Амвросій Метлинський, Іван Бецький, Левко Боровиковський, Вадим Пасек, у письменницькому – Степан Александров, Олександр Корсун, Порфирій Кореницький, Степан,

Марта та їхній син Петро Писаревські. І, звісно, Михайло Петренко, який принаймні з 1833 року пов'язав свою долю з Харковом. Тут він жив і навчався, згодом вступив до університету на юридичний факультет. Тут увійшов у коло однодумців, яких ми нині називаємо поетами-романтиками харківської школи. В альманасі «Сніп» випускник юридичного факультету дебютує відразу цілою добіркою віршів, які зробили його знаменитим: «Недоля» (Дивлюся на небо та й думку гадаю...), «Вечірній дзвін» (Як в сумерки вечірній дзвін...), «Смута» (Чого ти козаче, чого ти бурлаче...), «По небу блакитним очима блукаю...», «Гей, Іване! пора...» (два вірші), «Брови» (Ой, біда мені, біда...) та «Туди мої очі, туди моя думка...» За два роки потім у літературному збірнику «Молодик» з'являються два вірші М. Петренка: «Вечір» (Схилившись на руку, дивлюся я...) і «Батьківська могила» (Покинув нас і нашу матір...) Третя прижиттєва публікація відбулася у «Южном русском сборнике» (1848). До цього циклу «Думи та співи» увійшли поезії: «Думи мої, думи мої...», цикл «Небо» (Дивлюся на небо та й думку гадаю...), «Весна» (Весна, весна, година мила...), цикл «Слов'янськ» (Ось, ось Слов'янськ! Моя родина...), «Тебе не стане в сих містах...», «Туди мої очі, туди моя думка», «Як в сумерки вечірній дзвін...», «Ой, біда мені, біда...», «Минулися мої ходи...», «Чого ти, козаче, чого ти, бурлаче...», «Іван кучерявий» (У неділеньку раненько...), «Недуг» (Хоче хвиля по Осколу...) та «Дума про батька» (Покинув нас і нашу матір...)

Варто зазначити, що молодий юрист літературною творчістю займався лише вряди-годи. Бо служба, а він стає в 1844 році канцелярським чиновником Харківської Палати кримінального суду, вимагала цілковитої відда-

чі. Здібний і стараний, він невдовзі стає успішним службовцем, доволі швидко просувається кар'єрними сходинками. Того самого 1844 року Урядовий Сенат затверджує його в чині губерньського секретаря, у 1846-му за відмінну старанність нагороджений чином колезького секретаря, а згодом – титулярного радника та колезького асесора.

Олександр Євграфович буквально засипав присутніх зібраним фактажем. Де і коли народився Михайло Миколайович Петренко, його батьки, брати та сестри; Слов'янськ першої половини XIX століття, Харківський період життя; юридична кар'єра; твори, видані за його життя; його сім'я; дещо про рід Петренків; нові знахідки щодо творчості поета; про увічнення пам'яті поета-романтика – ці та інші питання праправнук прагнув розглядати з наукової точки зору, щоразу підкріплюючи свої дослідження відповідними документами, фотознімками, відеореєстрацією.

У біографії М. М. Петренка ще багато невідкритого, дослідник сподівається віднайти невідомі чи загублені твори свого пращура, уточнити сторінки його життя, він стурбований тим, що дехто з аматорів-краєзнавців користується сумнівною непідтвердженою інформацією, не поважаючи пам'яті знаного Поета...

Євген Букет та Олександр Петренко презентували на вечорі випуски тижневика «Культура і життя» і дві останні книги: «Михайло Миколайович Петренко – 200 років безсмертя» і збірку перекладів українського поетичного шедевра «Дивлюся на небо та й думку гадаю» в перекладах мовами світу», які отримали з автографами всі, хто бажав.

Того вечора у письменницькому клубі точилася зацікавлена розмова, не бракувало й гострих запитань і виступів. Однак усіх

присутніх об'єднувало бажання якомога більше дізнатися про людину, пісні і вірші якої знають і шанують не лише в Україні, а й далеко за її межами. І ми, харків'яни, вельми вдячні нашим київським гостям, які зробили цю літературну зустріч незабутньою.

ПІСНЯ

Олександрові Петренку, праправнуку
автора пісенного твору
«Дивлюся на небо»

Усе зірке, немиле залиша
На велелюдді і глухій глуші,
Коли вона злітає в небеса

На крилах соколиної душі.
Над степом і гаями – тут
і там –

Повсюди рідно, трететно ширя
Самотності доступна і світам,
Принадна, як увечері зоря.
Мелодією ніжить, пригорта,
Схвильованістю слова надиха.
Підтримає, порадить,
розпита –

І у серцях ніколи не стиха.
Заслухавсь – і немов набравсь
тепла,
Яке з любові, доброти іде...
Звучала пісня, леготом текла
Із вічності у вічність між людей.

В'ячеслав РОМАНОВСЬКИЙ

ПРЕЗЕНТАЦІЯ У ЛЬВОВІ

15 лютого в Музеї визвольної боротьби України, що у Львові, відбулася презентація журналу «Пам'ятки України: національна спадщина». Його засновниками виступили десять добре відомих в Україні організацій, які здійснюють дослідження, охорону і популяризацію історико-культурних надбань України, а саме: Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, Український фонд культури, Центр пам'яткознавства Національної академії наук України й Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Видавництво «Просвіта», Національна спілка краєзнавців України, Львівський історичний музей, Інститут історії України НАН України, Інститут української мови НАН України, Інститут археології НАН України, Всеукраїнський фонд відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені Олеся Гончара.

Журнал презентували: директор Львівського історичного музею Роман Чмелик, генеральний директор Національного газетно-журнального видавництва Андрій Щекун, головний редактор видання Дмитро Чобіт, перший заступник головного редактора Євген Букет, директор Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, професор, доктор історичних наук, голова Львівської обласної організації НСКУ Микола Литвин, кандидат історичних наук Ярослав Онищук.

Журнал на своїх сторінках друкує чимало нових і цікавих матеріалів з історії та культури України й українського народу. Головними темами першого номера стала Українська Волинська держава XIV–XV ст., другого – 100-річчя Верховного Суду України.

Журнал «Пам'ятки України: національна спадщина» виходитиме раз на два місяці, його можна передплатити у будь-якому поштовому відділенні (індекс – 60333, річна ціна – 300 грн.)

Руслан КОШІВ
Фото Анатолія КОВАЛЬСЬКОГО

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

№ 9 (4788), 2 березня 2018 р.

Свідоцтво про реєстрацію КВ № 1026 від 26.10.1994 р.

Засновники: Міністерство культури України, Український комітет профспілки працівників культури, редакція газети

Головний редактор: Євген БУКЕТ

Адреса редакції: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1
Тел.: +38 (044) 498-23-62, cultandlife@gmail.com

Видавець: Національне газетно-журнальне видавництво

Генеральний директор: Андрій ШЕКУН

Адреса видавництва: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1

Тел.: +38 (044) 498-23-65

Дизайн та верстка: Сергій ЗАДВОРНИЙ

Поліграфічний комбінат: ТОВ «Типографія "Від "А" до "Я"»

м. Київ, вул. Колекторна, 38/40. Тел.: (044) 563-18-04, 562-28-51

Розповсюдження і реклама:

Тел.: +38 (044) 498-23-64; +38 (097) 111-17-56

Публікуючи проблемні матеріали, редакція, окрім спеціально обумовлених випадків,

подає лише авторський погляд. Вміст газети поширюється на умовах ліцензії

CC BY 3.0, якщо інше не вказано стосовно конкретного матеріалу.

Передплатна ціна на 2018 р.:

6 місяців – 199,58 грн; 9 місяців – 299,57 грн.

Передплатний індекс: 60969

ISSN 2519-4429

Наклад 5 000

Ціна договірна

© СС ВУ «Культура і життя», 2018

